

PLANIFICACIÓ, GESTIÓ I AVALUACIÓ DELS PROGRAMES DE PREVENCIÓ DE LA DELINQÜÈNCIA

Índex

1. Tipus de programes de prevenció de la delinqüència
  1. Concepte de prevenció des d'un punt de vista social
  2. La prevenció orientada a la infància
  3. La prevenció orientada a l'adolescència
  4. La prevenció orientada a joves entre 18-25 anys
  5. La prevenció terciària: prevenció de la reincidència

- Concepte de prevenció segons Normandeau i Hasenpusch (1983, p. 9)
  - “Tota intervenció social que busca **reduir la freqüència d’un fet o d’un acte considerat no desitjable**, siga aconseguint que aquest acte siga impossible de fer o fent-lo més difícil o menys probable, mitjançant la modificació de les condicions físiques, jurídiques o socioeconòmiques del medi per la modificació de les característiques psicològiques o biològiques d’un grup o d’un particular, o per tot canvi aportat a la forma jurídica o oficial d’avaluar aquest fet o conducta”.

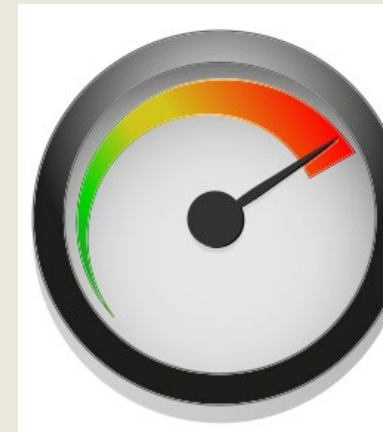
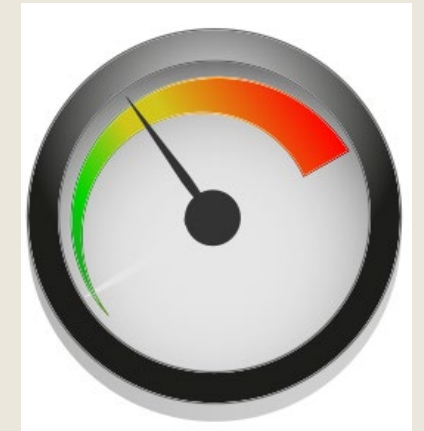
1. Concepte de prevenció

1. Concepte de prevenció

- Classificació clàssica de Caplan (1964)
  - Prevenció primària
  - Prevenció secundària
  - Prevenció terciària

Vist al tema 2

1. Concepte de prevenció

■ Altres classificacions de la prevenció

- Àrea anglosaxona
  - **Prevenció universal** (*universal prevention*): estratègies dirigides a beneficiar la població en general.
  - **Prevenció selectiva** (*selective prevention*): estratègies orientades als grups de persones en situació d'alt risc de cometre actes antisocials.
  - **Prevenció o intervenció indicada** (*indicated prevention*): estratègies orientades a persones que mostren símptomes precoços o inicials de desviació.

1. Concepte de prevenció

■ Factors de risc i protecció

- **Factors de risc:** determinades condicions biològiques, psicològiques o socials, mesurades mitjançant variables directes o indicadors (socials o psicosocials), que científicament s'ha demostrat que participen probabilísticament en els antecedents o en les situacions associades o implicades amb l'emergència de diverses malalties, problemàtiques o necessitats especials (Rutter, 1990).
- **Factors de protecció:** determinades condicions biològiques, psicològiques o socials, mesurades mitjançant variables directes o indicadors (socials o psicosocials), que, d'acord amb coneixements científics, s'ha demostrat que participen probabilísticament en els antecedents o en les situacions associades o implicades amb la prevenció de diverses malalties, problemàtiques o necessitats socials.

En un informe del [Comitè Econòmic i Social Europeu](#), s'assenyalen com a **factors criminògens en els menors**:

Pertinença a famílies desestructurades

Marginació socioeconòmica o pobresa

Absentisme escolar

Manca de treball digne

Mitjans de comunicació (transmissió de missatges i imatges violentes)

Consum de drogues i substàncies tòxiques

L'ensenyança i la transmissió insuficient de valors socials o cívics

1. Concepte de prevenció

1. Concepte de prevenció

- En diversos [estudis sociològics](#) s'assenyala l'**exclusió social** com un poderós condicionant de la conducta antisocial dels menors.
- L'**exclusió social** és una situació estructural i dinàmica segons la qual individus i grups manquen d'oportunitats econòmiques, laborals, socials, polítiques, educatives, culturals..., que sí que tenen, de forma almenys suficient, altres individus i grups de la mateixa comunitat.

1. Concepte de prevenció

- [Herrero](#) (2008, p. 224)

“L’objectiu fonamental i primer, també en aquesta estratègia contra la delinqüència de menors, ha de ser la satisfacció del dret bàsic dels éssers humans de realitzar-se i viure en concordança amb la seua dignitat. I és que, a mesura que s’assoleix aquest objectiu, ontològicament primari a l’estat social i democràtic de dret, estariem, sens dubte, davant de la millor de les prevencions de la desviació, incloent-hi la criminalitat. No hi ha millor antídote contra la desviació, la marginació i la delinqüència que sentir-se respectat en la pròpia dignitat i sentir-se membre actiu i apreciat d’una comunitat”.

2. PREVENCIÓ ORIENTADA A LA INFÀNCIA

2. Prevenció orientada a la infància

- Els programes preventius eficaços dirigits a infants es basen en enfocaments integrals, que involucren pares, fills, iguals, escola i comunitat, de manera que tots aquests àmbits es retroalimenten.
- Aquest enfocament exigeix, per tant, la participació d'altres serveis associats a la implementació de les mesures de prevenció com ara salut, educació, assistència social...
- Es tracta de proporcionar assistència integral a les famílies en risc.

2. Prevenció orientada a la infància

Dos grans models
de treball centrats
en la família

1. Models de prevenció centrats en l'**educació dels pares** sobre la cura, l'aprenentatge i el desenvolupament dels infants i adolescents, des de l'embaràs fins a l'etapa escolar.
2. Models de prevenció centrats en la resolució de conflictes mitjançant **teràpies familiars**: programes d'atenció psicològica i teràpia familiar.

2.1. Models centrats en educació dels pares

- Parteixen de la premissa que la violència és un comportament après.
  - a) Programes de visites a casa: visites d'especialistes al domicili familiar.
  - b) Educació preescolar: visites a domicili d'un professor i suport educatiu.
  - c) Programes multimodals.

2.1. Models centrats en educació dels pares

a) Programes de visites a casa

- Impliquen la visita d'especialistes (psicòlogues, pedagogues, assistents socials, infermers/eres...) al domicili familiar a fi de treballar directament amb els pares/mares i fills/filles.
- Treballen sobre aspectes relacionats amb salut i cura, desenvolupament infantil, relacions familiars i assistència familiar.

2.1. Models centrats en educació dels pares

a) Programes de visites a casa

- Eckenrole et al. (2000) mostraren que aquesta classes de programes produïa reduccions significatives en l'abús sobre els menors en el 79% dels casos, amb un seguiment de 15 anys.
- Eckenrole et al. (2010) mostraren que els menors que havien rebut visites a casa presentaven, després de 19 anys de seguiment, reduccions significatives en el risc de ser arrestats.

2.1. Models centrats en educació dels pares

a) Programes de visites a casa

- Un dels més ben avaluats és el [Nurse-Family Partnership](#), un programa que té entre els objectius principals prevenir el maltractament infantil, la delinqüència i la criminalitat.
- En aquest programa, infermeres preparades visiten regularment mares primíparas i les acompanyen durant l'embaràs, el part i fins que l'infant té dos anys.
- Va enfocat a mares amb factors de risc (baix nivell d'ingressos, inexperiència en la cura de xiquets, mares fadrines i joves amb baix nivell d'estudis).

2.1. Models centrats en educació dels pares

a) Programes de visites a casa

- El Nurse-Family Partnership funciona des dels anys setanta i ha tingut [resultats](#) molt positius:
  - 48% menys de casos de maltractament infantil i negligència fins als 15 anys.
  - 78% menys de dies hospitalitzats els menors per danys ocasionats pels pares.
  - 43% menys de probabilitat d'arrestos i 58% menys d'empresonament als 19 anys.
  - 72% menys d'empresonament en el cas de les mares.

NURSE-FAMILY PARTNERSHIP

2.1. Models centrats en educació dels pares

b) Programes d'educació preescolar

- Visita a domicili d'un professor juntament amb l'assistència dels menors a centres d'ajuda on reben classes de reforç mitjançant tècniques d'aprenentatge actiu.
- Un exemple d'aquesta mena de programes és el [High Scope Preschool Curriculum](#).
- Belfield et al. (2006) mostrà una reducció significativa dels arrestos i reincidències delictives als 19, 27 i 40 anys amb aquest programa.

2.1. Models centrats en educació dels pares

d) Programes multimodals

- Aquests programes inclouen professors, pares i xiquets en el foment d'habilitats socials i en la reducció dels comportaments violents dels menors.
- [Incredible Years](#) és un programa d'intervenció que integra la formació a infants, pares i docents, crea xarxes d'ajuda i afavoreix la interacció família-escola.

2.1. Models centrats en educació dels pares

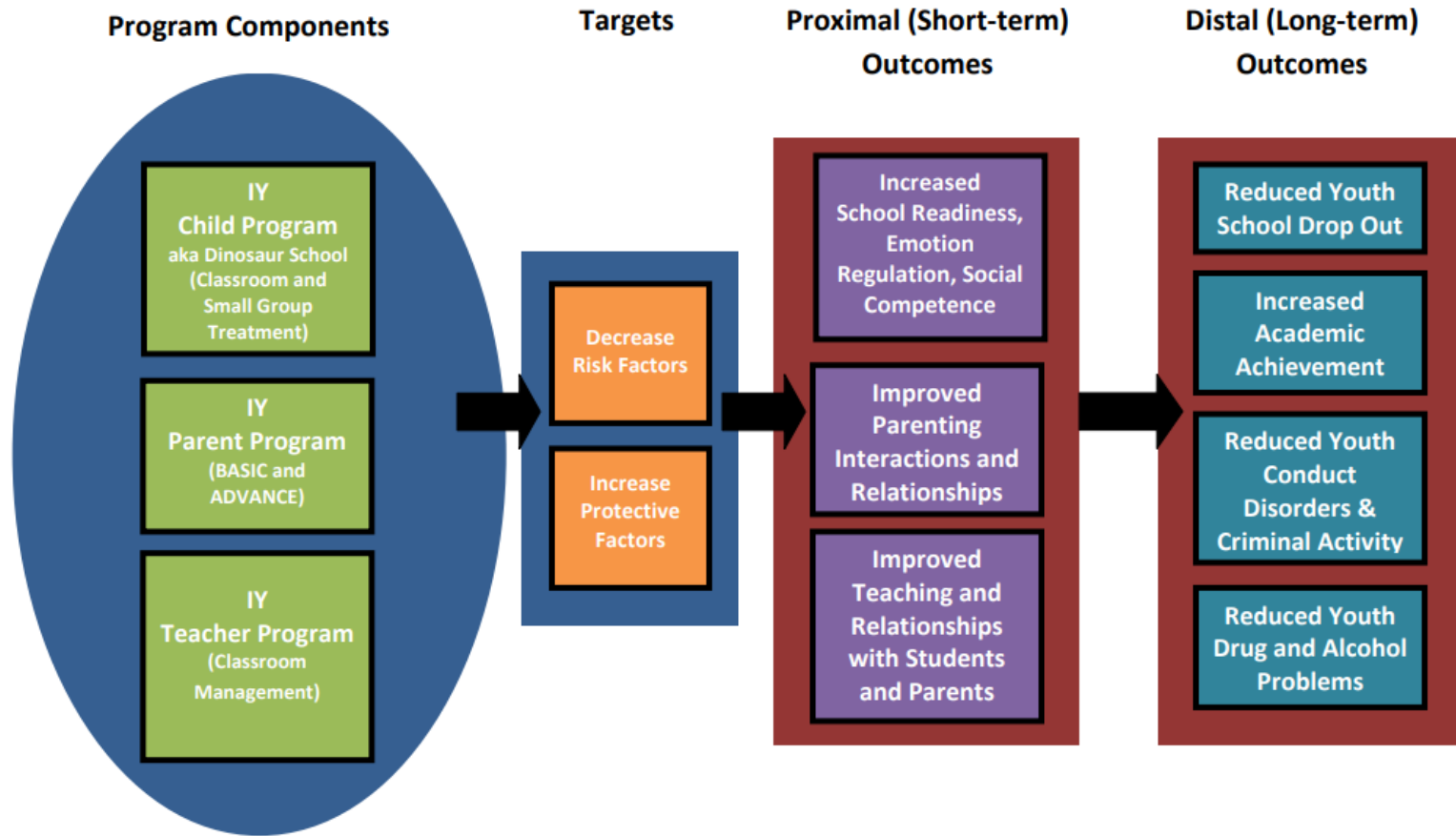
- Incredible Years
  - Quatre programes diferents segons l'edat dels menors
    - Xiquets de bolquers (0-1 anys).
    - Xiquets petits (1-3 anys).
    - Preescolars (3-6 anys).
    - Escolars (6-12 anys).
  - Tres tipus d'intervenció
    - Programes per a pares i mares (The Incredible Years Parenting Programs).
    - Programes per a infants (The Incredible Years Child Programs).
    - Programes per a docents (The Incredible Years Programs for Teachers).

The Incredible Years Parent, Child, and Teacher Programs

Program developed by Carolyn Webster-Stratton, Ph. D., Professor and Director of the Parenting Clinic at the University of Washington.

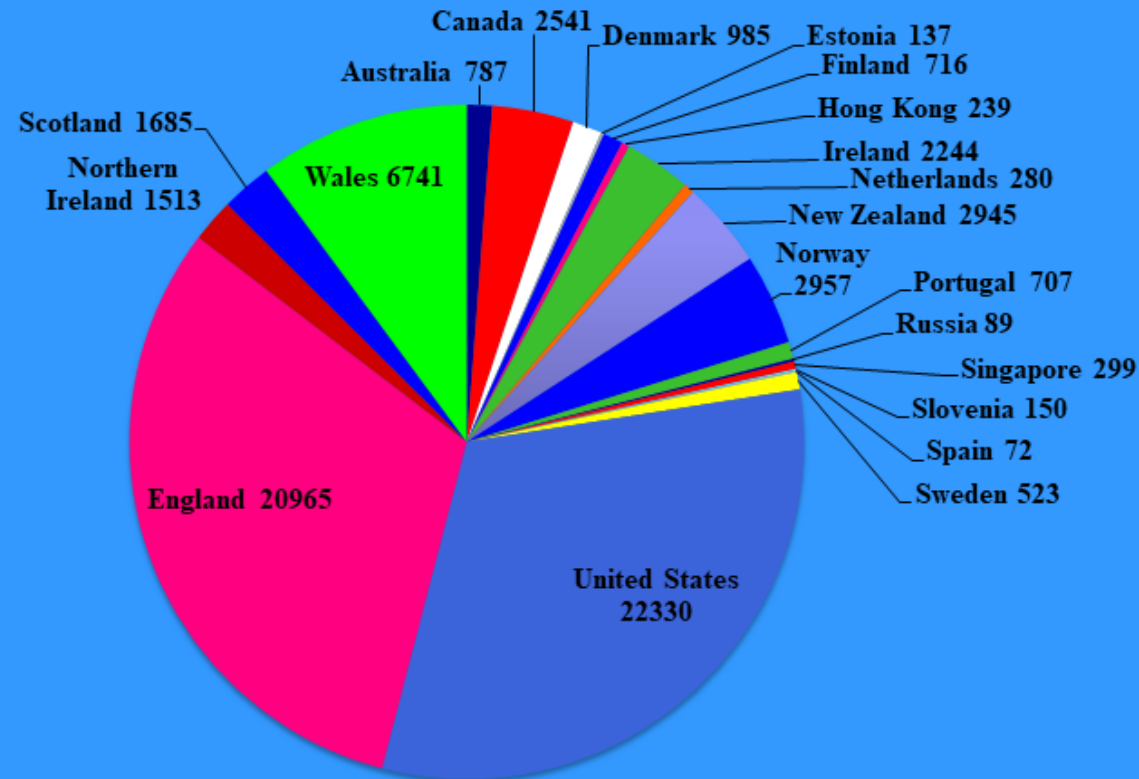

Logic Model created by the Evidence-based Prevention and Intervention Support Center (EPISCenter) at Penn State University and Carolyn Webster-Stratton, Professor, University of Washington

Group Leaders Trained by Country Parent, Child & Teacher Programs (Dec. 2019)

INCREDIBLE
YEARS

2.2. Models centrats en teràpies familiars

- Se centren en la família en conjunt més que en cada membre.
- Busquen reduir riscos psicològics i conductuals que alteren la vida familiar (estils parentals autoritaris, consum de substàncies, alcoholisme, violència intrafamiliar...).
- Un dels programes més efectius és el [Functional Family Therapy](#) (FFT), que aplica metodologia pedagògica per a millorar les relacions intrafamiliars i la reciprocitat i cooperació entre els membres de la família.

2.2. Models centrats en teràpies familiars

- Functional Family Therapy
  - Joves d'11 a 18 anys amb problemes de conducta o emocionals derivats del sistema de justícia, de l'escola, salut mental o serveis socials.
  - Intervenció curta (de 12 a 14 sessions) entre tres i cinc mesos.
  - Es du a terme tant fora de casa com al domicili familiar.

2.2. Models centrats en teràpies familiars

- Functional Family Therapy
  - Té cinc components o fases principals
    - **Compromís:** millora de la percepció dels membres de la família sobre la seua pròpia participació i la credibilitat del/de la terapeuta.
    - **Motivació:** creació d'un context motivador positiu que redueix l'hostilitat familiar, augmenta l'esperança i crea aliances amb els membres de la família.
    - **Avaluació relacional:** identificació dels patrons d'interacció en la família per a entendre com influeixen les relacions interpersonals en la conducta de cada membre.
    - **Canvi de comportament:** reducció dels problemes de referència millorant la funcionalitat familiar i el cultiu d'habilitats individuals.
    - **Fase de generalització:** extensió de les millores aconseguides en el punt anterior a diverses àrees i futurs reptes i situacions.

2.2. Models centrats en teràpies familiars

- Functional Family Therapy

- Resultats

- Sexton (2011) va detectar reduccions significatives en la comissió de delictes un any després de passar pel programa.
    - 48% menys probabilitat dels menors de tornar a ser arrestats.
    - El 89% dels menors no tornava a cometre delictes menors.

Family-Focused Problem

Blame-Focused Definition → Family-Focused Definition

- Family-focused definition helps build sense of understanding, alliance, and motivation
- Ask each family member to describe problem, its causes, and how it affects him/her
- Identify blaming, problem attributions, and emotions as well as develop a sense of relational patterns and family structure
- Use reframing to help family see how individual behaviors are part of a larger family interaction pattern

FUNCTIONAL FAMILY THERAPY (FFT)

2.2. Models centrats en teràpies familiars

- Multisystemic Therapy (MST)

- És un altre dels grans programes efectius aplicats a joves infractors i les seues famílies, especialment en el cas de joves reincidents i grups amb problemes complexos de conducta.
- Parteix de la idea que els problemes del comportament juvenil només poden tractar-se intervenint en l'entorn i les xarxes socials del jove.
- Terapeutes experimentats analitzen les causes del comportament conflictiu del jove en els diversos entorns i, a partir del diagnòstic, dissenyen una estratègia d'intervenció sobre la família.

2.2. Models centrats en teràpies familiars

- **Multisystemic Therapy (MST)**

- Joves entre 12 i 17 anys amb comportaments antisocials crònics (abús de substàncies o absentisme escolar) o amb problemes amb el sistema de justícia juvenil.
- Criteris d'exclusió: menors independitzats, amb conductes suïcides/homicides o amb problemes psiquiàtrics (psicòtics).
- Se centra en la família i en els cuidadors dels menors i té en compte tots els àmbits del menor: l'aspecte individual, la família, els pares, l'escola i la comunitat.

2.2. Models centrats en teràpies familiars

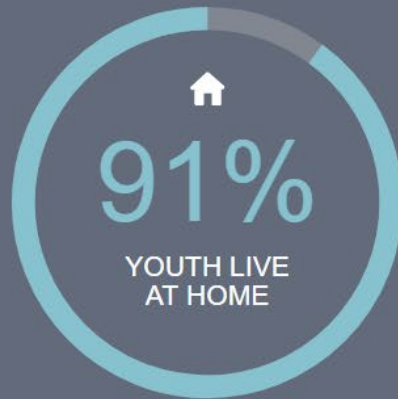
- **Multisystemic Therapy (MST)**
  - Els terapeutes van a casa del menor i estan disponibles per a la família les 24 hores del dia.
  - Tractament intensiu: de tres a cinc mesos de teràpia (almenys 60 hores).
  - S'aplica en 15 països i han treballat amb més de 200.000 menors de tot el món.

2.2. Models centrats en teràpies familiars

- **Multisystemic Therapy (MST)**

- S'han fet 74 estudis científics sobre aquest programa en què han participat 57.000 famílies.
- Els resultats dels estudis mostren que el 98% de les famílies completen el programa.
- Sawier i Borduin (2011): seguiment de 22 anys; reduccions significatives en el nombre d'arrestos.
- Henggeler et al. (1992): els joves que seguien el programa mostraven un 20% d'empresonament, enfront d'un 68% dels qui no el seguien.

PROVEN RESULTS
60+ PUBLISHED STUDIES

* AT THE CLOSE OF TREATMENT *

More than 200,000 families have been positively impacted by MST

MULTISYSTEMIC THERAPY (MST)

S'ha demostrat que els programes basats en l'evidència tracten eficaçment la delinqüència juvenil en la comunitat i redueixen el cost que comporta la intervenció dels serveis socials i traure el menor de la família, entre 1.300 i 5.000 dòlars per família i any, mentre que cada jove enviat a la presó costa més de 50.000 dòlars per any, amb alta probabilitat d'aconseguir pitjors resultats tant per als joves com per a la família (*Evidence Based Practices for Juvenile Justice Reform in Louisiana, 2010*).

“Evidence-based programs have been shown to successfully treat delinquent Youth in the community & decrease out of home placement cost between \$00 and \$5,000 per Family per year, while incarcerating just one youth will cost over \$50,000 per year with the likelihood of poorer outcomes for both the youth & their family.” (Evidence Based Practices for Juvenile Justice Reform in Luisiana, 2010).

3. LA PREVENCIÓ ORIENTADA A L'ADOLESCÈNCIA

3. La prevenció orientada a l'adolescència

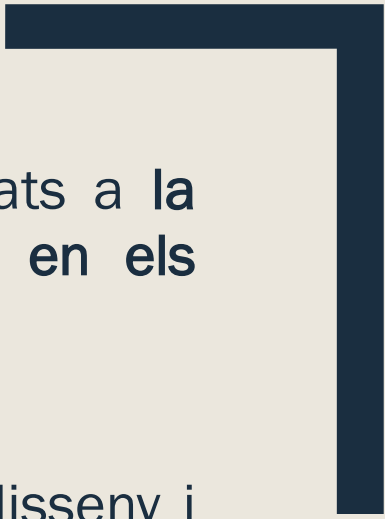
Delinqüència i conducta antisocial en l'adolescència

- Glaser (2001): al voltant del **50% dels joves entrevistats** (EUA i RU) reconeixen haver comès durant l'adolescència algun delicte (robatori, furt, drogues il·lícites, conduir borratxos...) que hauria sigut castigat si els hagueren detinguts.
- Newman i Howard (1999): **més del 50% dels enquestats** reconeixien haver comès un o més delictes contra la propietat o violència relacionada amb les drogues.

- Importància de les mesures **autoinformades** per a tractar de determinar la criminalitat amagada → diferent de la criminalitat legal o aparent.
- Les conductes antisocials presenten una **dimensió adaptativa i d'autoafirmació**. Algunes conductes antisocials (baralles, negativisme, destructivitat, mentida...) solen ser freqüents segons el moment de desenvolupament i declinen segons l'edat pels processos de socialització.

- En l'adolescència, la influència de la família disminueix i augmenta l'impacte de variables associades a l'entorn i al grup d'iguals.
- Els programes preventius orientats a l'adolescència se centren a:
  - Evitar la vinculació a grups d'iguals antisocials o adults delinqüents.
  - Enfortir els vincles comunitaris.
  - Disminuir l'estigmatització i l'exclusió social.
  - Generar les condicions adequades al procés de construcció de la seua pròpia identitat personal.

3. La prevenció orientada a l'adolescència

-
- Els programes eficaços adreçats a la **prevenció de la delinqüència en els adolescents** han de:
    - Fer que participen en el disseny i l'aplicació del programa.
    - Centrar l'atenció en els punts forts i no en els febles.
    - Generar espais de participació i recreació.
    - Enfortir els seus processos identitaris.

3. La prevenció orientada a l'adolescència

- Les intervencions de prevenció en l'adolescència es poden classificar en dos tipus:

1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva: intervencions dirigides a disminuir els factors de risc que incideixen en la probabilitat que un adolescent desenvolupe conductes violentes i cometa delictes.

- a) Models de creació d'espais públics per a joves i de recreació juvenil.
- b) Models de representació i participació juvenil.

2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva: intervencions dirigides a disminuir la probabilitat de reincidència en la comissió d'actes il·lícits.

- a) Programes de rehabilitació.
- b) Models de justícia alternatius.

3. La prevenció orientada a l'adolescència

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

a) Models de creació d'espais públics per a joves i per a la recreació juvenil

- Aquests programes tenen l'objectiu de reduir els efectes negatius produïts per la falta de supervisió dels pares en les hores extraescolars dels joves.
- Impedeix la socialització amb joves violents o amb subjectes que cometen activitats il·lícites.
- Basats en la realització d'activitats recreatives.
- Fomenten el comportament prosocial i creen vincles entre els adolescents i la comunitat.

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

a) Models de creació d'espais públics per a joves i per a la recreació juvenil

- Canadian Public Housing Project: projecte iniciat al Canadà als anys cinquanta per a la rehabilitació d'àrees marginals que incloïa un pla d'habitatge públic, rehabilitació d'immobles, espais públics oberts, instal·lacions comunitàries, programes esportius...
- Algunes d'aquestes iniciatives preventives van aconseguir reduir, a mitjà i llarg termini, el 75% dels arrestos de joves menors de 15 anys.

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

b) Models de creació d'espais públics per a joves i per a la recreació juvenil:

- [Programa mundial d'implementació de la Declaració de Doha](#): promoció d'una cultura de legalitat (Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte).
- [Programa de prevenció de la criminalitat mitjançant l'esport](#): cerca promocionar l'esport i altres activitats relacionades per a prevenir la criminalitat i promoure la capacitat de resiliència en joves en risc de manera efectiva.
- [Programa Line Up Live Up \(Juga i viu\)](#): preparació per a la vida mitjançant l'esport per a prevenir la delinqüència, la violència i el consum de drogues.
- Programes de prevenció de l'extremisme violent emprant l'esport: promoció de l'esport com a espai d'aprenentatge i millora de la comprensió mútua i la coexistència pacífica, com a vehicle per a enfortir la resiliència juvenil a la criminalitat i la violència.

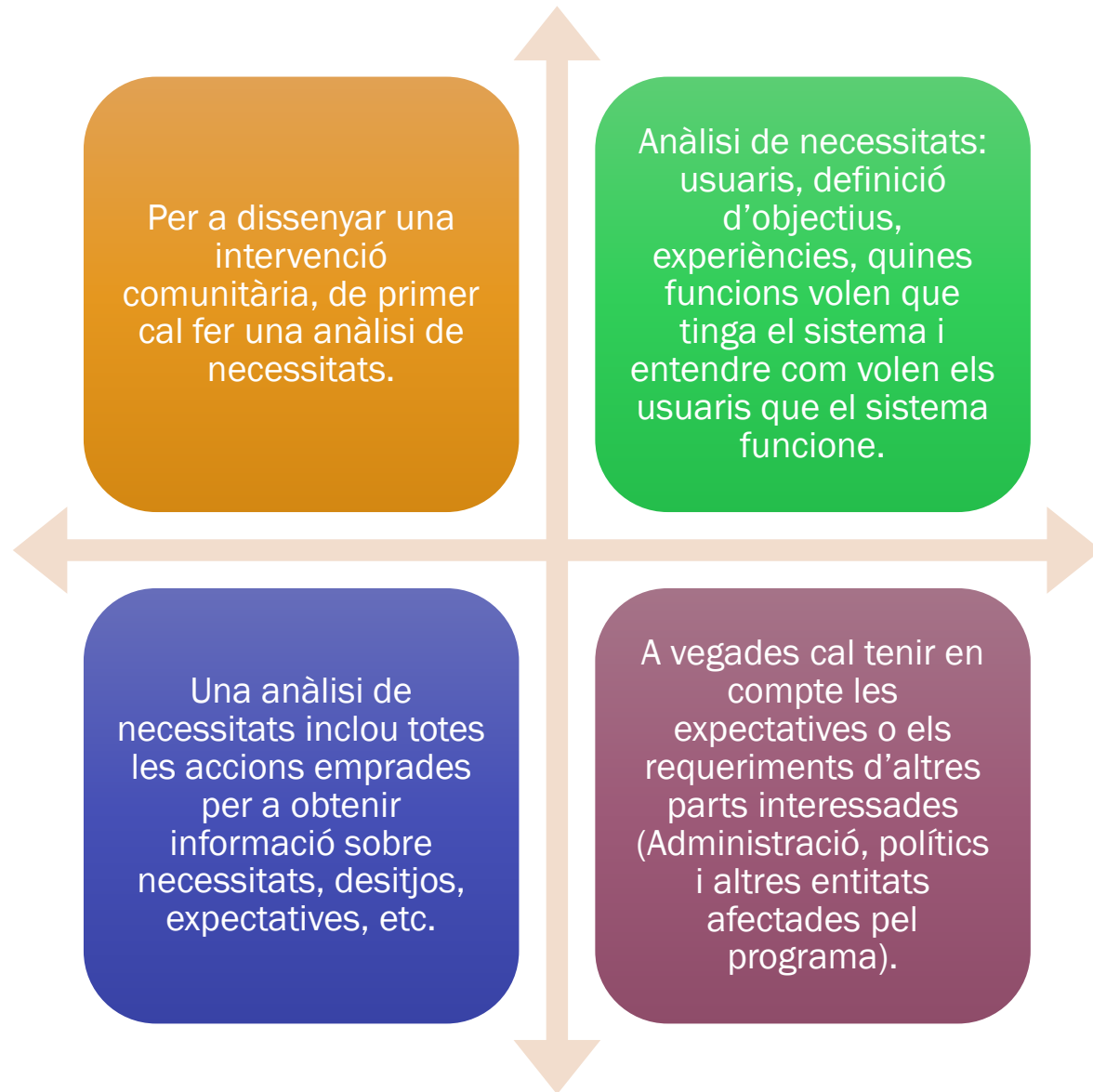

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

b) Models de creació d'espais públics per a joves i per a la recreació juvenil:

- [El Programa mundial d'implementació de la Declaració de Doha](#) ha ideat diversos recursos per a treballar amb adolescents.
- [Còmics i jocs](#) de prevenció del delictes.
- [Jocs](#) per a treballar la integritat, la resiliència i el coneixement de diversos delictes com els ciberdelictes i el tràfic de persones.
- [Recursos](#) sobre material i estudis sobre prevenció de la criminalitat en l'adolescència.

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

3.1. ENFOCAMENTS ORIENTATS A LA FASE PREDELICTIVA

Exemple

El barri del Cabanyal. Antic barri mariner de la ciutat de València, a la vora del Mediterrani, poblat principalment per pescadors i amb construccions de cases baixes.

Actualment el barri és un conjunt històric protegit.

Té una població de 21.101 habitants.

3.1. ENFOCAMENTS ORIENTATS A LA FASE PREDELICTIVA

Plans de prolongació del Passeig al Mar (experiment natural)

3.1. ENFOCAMENTS ORIENTATS A LA FASE PREDELICTIVA

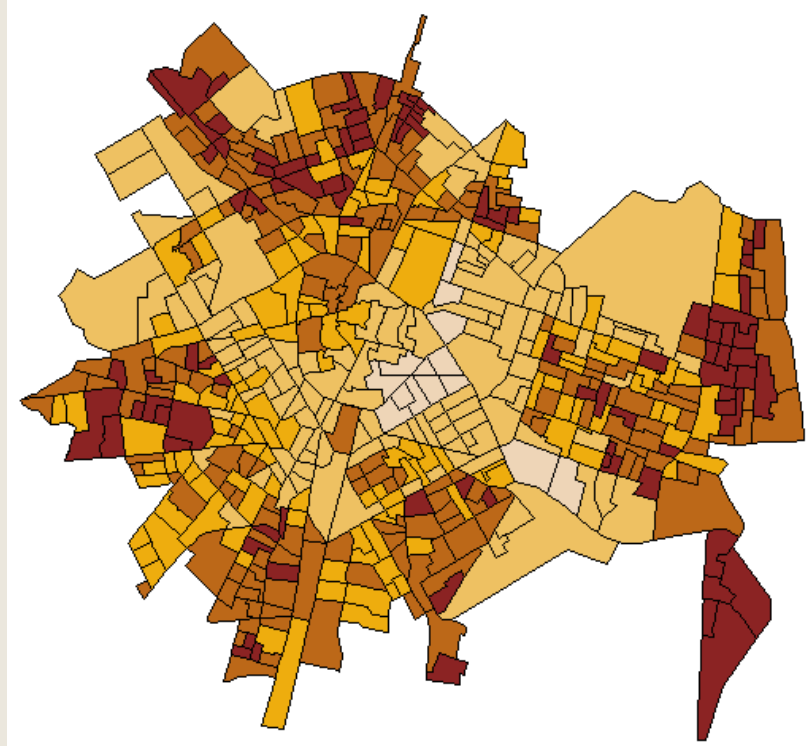
3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

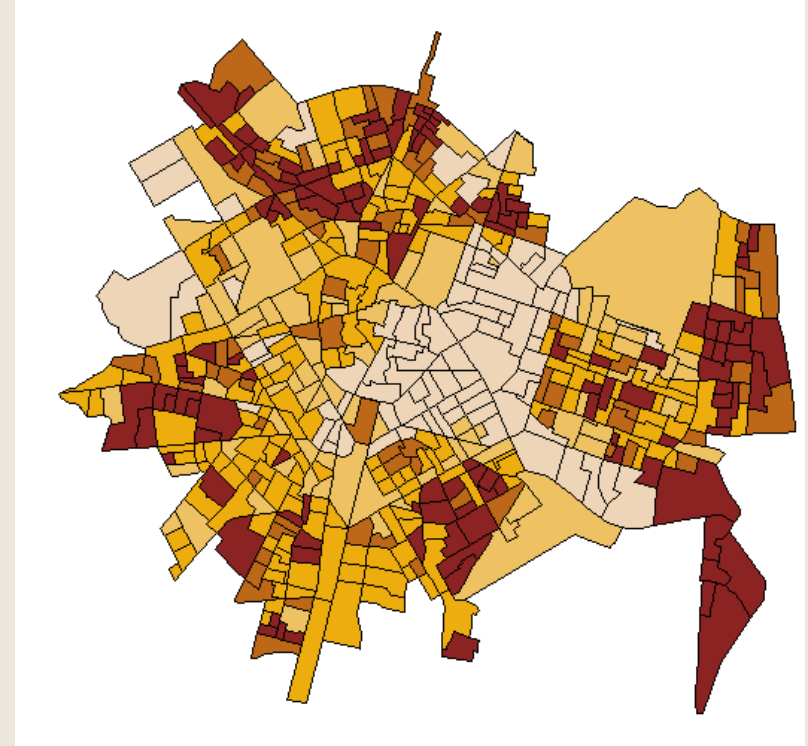
3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

Desordre físic en cada secció censal

Deteriorament físic en cada secció censal

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

- El desordre físic del veïnat porta associat, a més, problemes socials:
  - Pobresa
  - Ocupació d'habitatges
  - Altes taxes de desocupació
  - Enfrontaments veïnals
  - Venda de drogues
  - Alts nivells de criminalitat
  - Intervencions policials
  - Alts nivells de violència de gènere i maltractament infantil

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

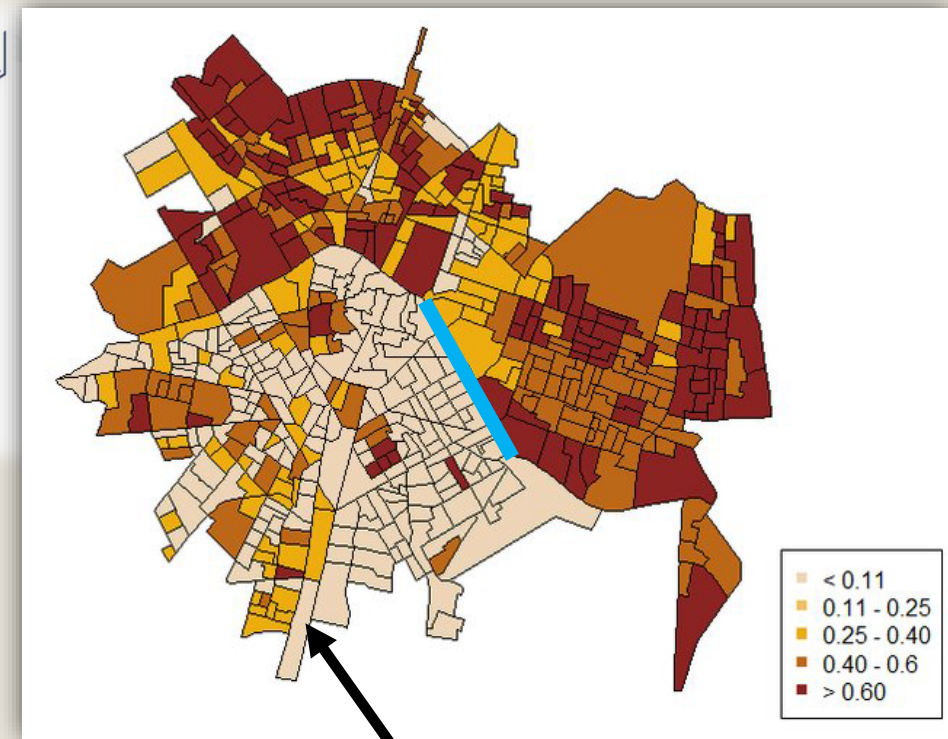
isprs International Journal of
Geo-Information

Article

Linking Neighborhood Characteristics and Drug-Related Police Interventions: A Bayesian Spatial Analysis

Miriam Marco ^{1,*}, Enrique Gracia ¹ and Antonio López-Quílez ²

C/ Sant Vicent Màrtir

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

b) Models de representació i participació juvenil

- La participació dels adolescents en l'elaboració dels programes de prevenció de la delinqüència juvenil pot ser un factor protector perquè:
  - Els joves poden aportar informació sobre la delinqüència en la seua zona.
  - És necessari conèixer els punts de vista i les inquietuds dels joves, especialment si se senten victimitzats o exclosos.
  - Afavorir la participació dels adolescents fa més probable que els interessos dels adolescents coincidisquen amb les principals vies d'actuació dels programes.

3.1. Enfocaments orientats a la fase predelictiva

b) Models de representació i participació juvenil

- A la Gran Bretanya hi ha els grups d'acció juvenil (Supporting Youth Action Groups).
- Hi ha més de 1.200 grups que formen part dels plans de seguretat de les principals àrees. Aquests plans se centren en la seguretat personal i prevenció del consum de drogues, vandalisme i furt.
- Aquests programes han ajudat no sols a reduir els problemes delictius, sinó també a augmentar la vinculació dels joves amb la comunitat, la sensibilització respecte als problemes de l'entorn i a adquirir capacitats d'organització i representació.

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

a) Enfocament basat en la rehabilitació

- Programes que busquen corregir el comportament violent dels joves prevenint la reincidència delictiva.
- Els resultats d'aquests programes depenen molt de l'edat en què el jove comença el programa: com més prompte millor.
- Se centren en diversos factors de risc (individuals, socials i econòmics).
- Enforteixen el desenvolupament d'habilitats i competències: formació professional i competències socials.
- Metodologies centrades en la pràctica i a potenciar els vincles participant-tutor.

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

a) Enfocament basat en la rehabilitació

Aquests
programes
poden
reforçar-se:

- Implementant **teràpies cognitivoconductuals**.
- Inclouent els pares en teràpies familiars per a la resolució de conflictes (cosa difícil perquè sovint són famílies desestructurades i poc propenses a participar en els programes).

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

a) Enfocament basat en la rehabilitació

- Programes de tractament institucional (ambulatoris)
- Centres de residència comunitària

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

- Enfocament basat en la rehabilitació
  - Programes de tractament institucional (ambulatoris)
    - Teràpia individual.
    - Entrenament en habilitats interpersonals.
    - Revisen les experiències (jocs de rol, lectures, dramatitzacions...).

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

a) Enfocament basat en la rehabilitació

- Centres de residència comunitària.
- Ofereixen activitats formatives, educatives, laborals i d'oci.
- Tenen un tutor responsable d'un grup de menors.

Carta europea dels drets de l'infant: “Si un infant és declarat culpable d'un delicte, cal evitar tant com es pugui que siga privat de llibertat”.

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

b) Models comunitaris de justícia alternativa → alternativa a l'internament

- Multidimensional Treatment Foster Care
  - Programa per a adolescents entre 12 i 17 anys.
  - És un tractament conductual alternatiu a l'internament per a joves amb conducta antisocial crònica, problemes emocionals greus i delinqüència.
  - Fa 30 anys que està en marxa tant als Estats Units d'Amèrica com a Europa i Nova Zelanda.

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

b) Models comunitaris de justícia alternativa → alternativa a l'internament

- Multidimensional Treatment Foster Care
  - Hi ha tres elements que treballen en conjunt per a tractar amb adolescents:
    - MTFC pares: els menors són acollits per pares d'acollida entrenats durant un curt període de temps (entre sis i nou mesos)
    - La família: teràpia familiar i entrenament parental als pares.
    - L'equip de tractament proporciona ajuda i consulta als pares d'acollida. Inclou un supervisor del programa, un terapeuta familiar, un terapeuta individual, un expert en desenvolupament infantil i una persona de contacte telefònic diari.
  - Seguiment a l'escola i la comunitat a fi d'impedir el contacte amb companys delinqüents.
  - Èmfasi en l'aprenentatge d'habilitats socials i participació en activitats socials positives.

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

b) Models comunitaris de justícia alternativa → alternativa a l'internament

- Multidimensional Treatment Foster Care
  - Resultats del programa
    - El 41% no tornà a tenir denúncies policials, enfront del 7% del grup control un any després.
    - Disminució significativa de delinqüència general i agressions greus en comparació del grup control.
    - L'efecte és lleugerament superior en xiques. Les xiquetes més fadrines mostraren nivells de delinqüència més baixos als dos anys de seguir el programa.

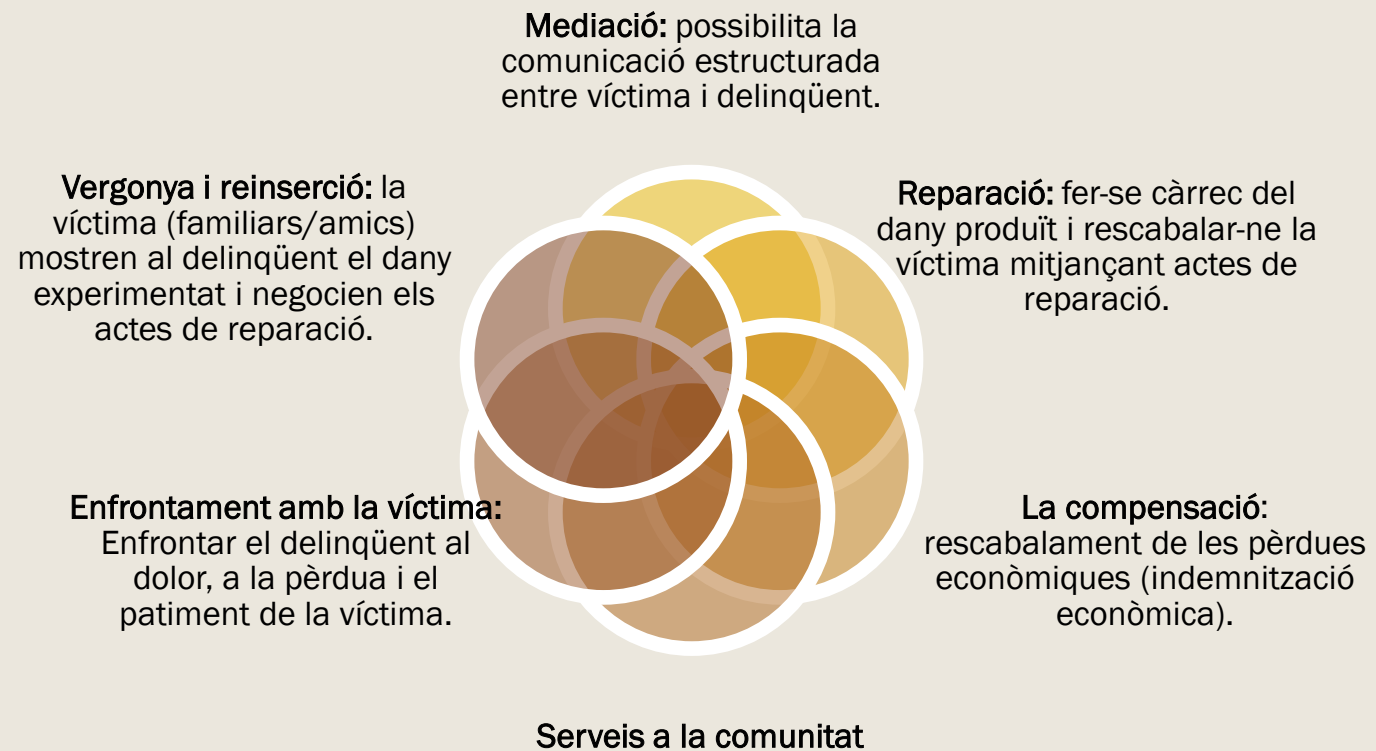
3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

b) Models de justícia alternatius → justícia restaurativa

- L'infractor ha de fer-se càrrec de les pèrdues (materials, socials o psicològiques) causades a la víctima.
- Les víctimes poden ser individus, grups o comunitats senceres.
- L'objectiu és que l'infractor prengui consciència de la seua responsabilitat i obligacions i que coopere a alleujar el dany que ha produït.

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

b) Models de justícia alternatius → justícia restaurativa

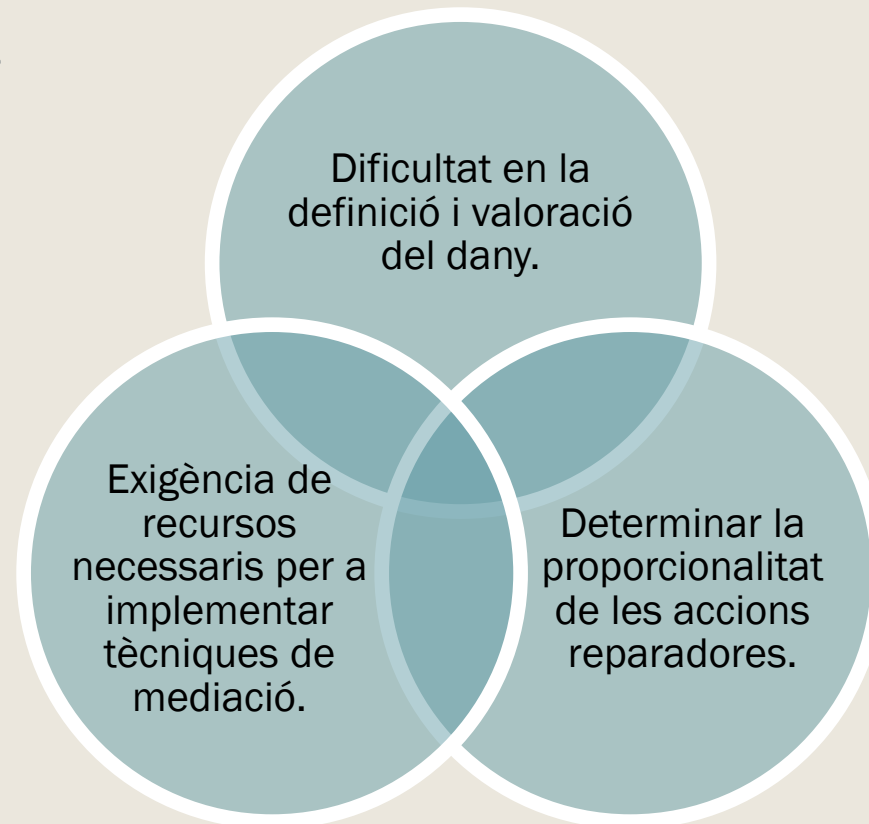

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

b) Models de justícia alternatius → justícia restaurativa

- Limitacions

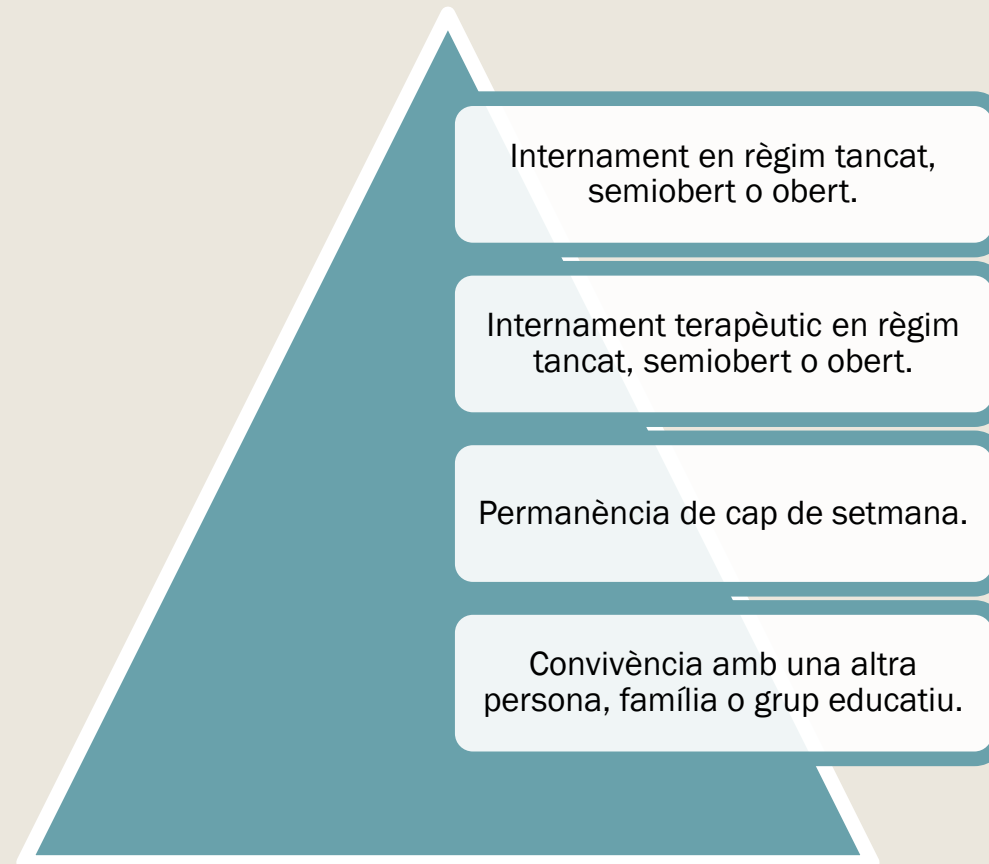
Tractament juridicollegal

- Es regula a través de la normativa de responsabilitat penal LO 5/2000 i L08/2006.
- Principis generals
  - Aplicable a menors d'edat entre 14 i 18 anys en el moment de la comissió del delict.
  - Natura formalment penal però materialment sancionadora-educativa.
  - Flexibilitat en l'adopció i l'execució de mesures.
  - Competència de les autoritats autonòmiques relacionades competents en matèria de protecció de menors de l'execució de les mesures.

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

3.2. Enfocaments orientats a la fase postdelictiva

Mesures privatives de llibertat o mesures d'internament (Garrido, 2005)

4. ENFOCAMENTS ORIENTATS A JOVES ENTRE 18 I 25 ANYS

4. Enfocaments orientats a joves entre 18 i 25 anys

Veurem dos tipus d'enfocaments:

1. Enfocaments de prevenció
  - Models relacionats amb la capacitat laboral.
2. Enfocaments d'intervenció en presons
  - Programa integral d'intervenció amb joves.
  - Programes de formació i inserció laboral.

- **Models orientats a capacitar i formar joves productius**
- En la joventut, el focus canvia de la família (infància) i els iguals (adolescència) a altres entorns, com ara l'entorn laboral.
- En aquest període, en què el jove comença a desplegar rols adults (parella, faena, formar una família), guanyen importància les variables estructurals de l'entorn (ocupació, habitatge...).
- En conseqüència, la dinàmica adaptació–desadaptació estarà influenciada per les oportunitats socioeconòmiques del medi.
- La relació entre treball i delicte és complexa.
- Encara que el delicte no depèn només de les oportunitats de treball, sinó també de les condicions socials i individuals dels subjectes, hi ha una certa correlació entre l'absència d'oportunitats laborals i el delicte (Comitè Econòmic i Social Europeu, 2006).

4.1. Enfocaments de prevenció

4.1. Enfocaments de prevenció

- Per això, alguns programes van orientats a millorar l'ocupabilitat dels joves i incideixen en la formació i la capacitació professional.
- Generalment van dirigits a joves en situacions d'alt risc.
- Aquests programes solen estar connectats amb intervencions més àmplies com ara teràpies psicològiques, tractament d'addiccions, subsidis, assistència vocacional...

CAREERS
BEGIN HERE

4.1. Enfocaments de prevenció

- Als EUA, el programa Job Corps ofereix places residencials en més de 125 centres i formació professional de forma gratuïta.
- Reducció significativa del nombre d'arrestos als quatre anys de seguiment entre els joves participants en el programa.

4.1. Enfocaments de prevenció

- Models orientats a generar oportunitats de treball
  - Programes de foment de l'ocupació mitjançant la reducció de costos salarials dels ocupadors o mitjançant la creació de microempreses o cooperatives.
  - La reducció del delictes és un objectiu secundari en aquests programes.

Quin percentatge de joves creus
que hi ha a la presó a Espanya?

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

POBLACIÓ RECLUSA PENADA PER GRUPS D'EDAT PER SEXE

DESEMBRE DEL 2019

Edat	Homes	Dones	Total	Percentatge	
				Homes	Dones
De 18 a 20 anys	283	15	298	95,0	5,0
De 21 a 25 anys	3.015	207	3.222	93,6	6,4
De 26 a 30 anys	5.648	438	6.086	92,8	7,2
De 31 a 40 anys	14.147	1.182	15.329	92,3	7,7
De 41 a 60 anys	18.780	1.583	20.363	92,2	7,8
De més de 60 anys	2.287	176	2463	92,9	7,1
Sense constància	0	0	0	0,0	0,0
Totals	44.160	3.601	47.761	92,5	7,5

+ inf.: CGPJ

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

- Programa d'intervenció amb joves
- A la presó es consideren joves els menors de 21 anys i, excepcionalment, els menors de 25 anys.
- Acció educativa intensa amb la finalitat de frenar el desenvolupament de la carrera delictiva i aconseguir la integració social del jove.
- L'eficàcia disminueix com més jove siga el reclús i més precoç siga la seua trajectòria delictiva.
- Programa integral d'intervenció amb joves.

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

Programa integral d'intervenció amb joves

Interns entre 18 i 25 anys (el 7,4 % de la població penitenciària)

Objectius

- Equipar els joves amb habilitats de pensament per a un millor ajust personal i social.
- Millorar habilitats interpersonals, educació i preparació per a la recerca d'ocupació.

Dues parts

- Programa comú: àrees de formació acadèmica, esportivorecreativa, laboral, cultural, higienicosanitària, d'oci i temps lliure, sociofamiliar i preparació per a la vida en comunitat.
- [*Programa de pensament prosocial. Versió curta per a joves*](#): intervenció cognitiva, entrenament directe d'habilitats, actituds i valors. Dirigides per psicòlegs i assistits per educadors de cada mòdul.

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

Programes de formació, cultura i inserció laboral

- **Inserció laboral**
  - En els establiments penitenciaris es dona la possibilitat als reclusos de formar-se laboralment durant el temps que estan a la presó, amb l'objectiu de facilitar-los la integració en la societat i que s'allunyen del món del delictes.
  - Formació per a l'ocupació: té com a objectiu cobrir les mancances formatives dels reclusos i millorar la seua qualificació professional, cosa que els facilita la reinserció sociolaboral i els ajuda, per tant, a integrar-se en la societat.

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

Programes de formació, cultura i inserció laboral

- **Ensenyament reglat i formació**
  - Atenció al dret fonamental a l'educació que l'article 27 de la Constitució reconeix a tots els ciutadans.
  - Atenció al dret dels reclusos a accés a la cultura i al desenvolupament integral de la seua personalitat; reconegut en l'art. 25.2 de la Constitució.
  - Instrument essencial per a la reeducació i reinserció social.
  - És prioritària la formació bàsica que s'imparteix als interns i internes analfabets, als joves, a les persones estrangeres i al qui tenen problemes específics per a accedir a l'educació, com també el foment i la potenciació de qualsevol activitat educativa.

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

Programes de formació, cultura i inserció laboral

- Programes
  - Programes d'alfabetització per a adults.
  - Programes de consolidació de coneixements.
  - Programes d'educació secundària per a adults.
  - Programes d'alfabetització i castellà per a estrangers.
  - Batxillerat, cicles formatius de grau mitjà i de grau superior.
  - EOI.
  - Mòdul UNED (Soto del Real i Aranjuez).
  - Universalització de l'educació vial.

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

Programes de formació, cultura i inserció laboral

- **Programes d'oci i cultura**
- Els reclusos disposen de la capacitat d'intervenir en la planificació i proposta de les activitats que es fan amb finançament i gestió pròpia del centre o mitjançant la cooperació amb institucions públiques i privades.
- Programes
  - Programes ocupacionals: tallers de fons, pintura, música, marqueteria, teatre, informàtica, de desenvolupament personal.
  - Programes culturals: representacions teatrals, actuacions musicals, conferències, vídeo i cinema, exposicions, concursos culturals, eixides culturals.
  - Col·laboració d'entitats externes: Pla de foment de la lectura, Programa Ciberaules La Caixa, Confederació Nacional d'Autoescoles, ajuntaments.

4.2. Enfocaments d'intervenció en presons

Programes de formació, cultura i inserció laboral

- **Programes esportius**

- La participació dels interns en la pràctica dels esports crea i impulsa actituds, capacitats i conductes que els ajuden a millorar físicament i socialment i, així, es fomenten hàbits de vida saludables.
- Programes d'intervenció fisicoesportiva
  - Ús adequat de l'oci i del temps lliure.
  - Mantenir i millorar habilitats socials.
  - Crear xarxes socials i valors positius (esperit de superació, companyonia).
  - Perspectiva lúdica i d'ús del temps lliure.
  - Activitats més demanades: futbol sala, bàsquet, tennis de taula, frontennis, atletisme, escacs, voleibol, gimnàstica i culturisme.
  - Competicions internes, intercentres i federades (futbol, bàsquet, atletisme, lluita i boxa).
  - Cursos de monitors, entrenadors, àrbitres...
  - Eixides programades de caràcter esportiu (curses populars, rutes de senderisme...).

Jaque al Rey en la cárcel

Un club de ajedrez de Valdemoro utiliza el juego como herramienta de socialización para los reclusos de la cárcel

El programa lleva desarrollándose desde este pasado mes de agosto / BILL GREENBLATT AFP Getty Images

Ajedrez · Provincia Madrid · Cárcel Valdemoro · Valdemoro ·

DAVID SAÑUDO | Valdemoro | 21/09/2018 - 13:38 h. CEST

Cuarenta reclusos de la cárcel de Valdemoro, Centro Penitenciario Madrid III, participan desde el pasado mes de agosto en un programa piloto de ajedrez educativo y social denominado 'La Mejor Jugada'. El programa se extenderá después, visto el éxito en estas semanas, a otros centros penitenciarios madrileños como el de Soto del Real o del de Alcalá.

PUBLICIDAD

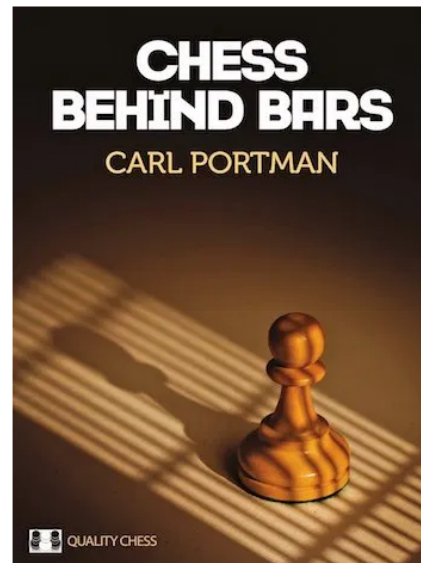
BLOGS | **Deporte** | Libros

ETIQUETAS | Carl Portman | Emilio Stassi

Literatura sobre el ajedrez carcelario

Por **Jesús Cabaleiro Larrán** - 29/08/2017

Dos libros en dos puntos europeos han puesto de actualidad cómo el ajedrez puede cambiar la vida y evadir la realidad de estar encerrado en una cárcel. El primero se titula 'Chess Behind Bars' (Ajedrez detrás de los barrotes) del inglés **Carl Portman** y explica cómo el juego puede modificar la actitud de los presidiarios.

Portman es un ajedrecista excampeón del condado de Shropshire, responsable de la Federación Británica de Ajedrez (ECF, siglas en inglés), que desde 2014 ayuda a rehabilitar presos a través del ajedrez. Ha entrado en numerosas cárceles, ha hablado con muchísimos reclusos, recibiendo copiosa correspondencia de ellos, e incluso ha fundado clubes en prisiones.

El libro, que ha tenido una buena acogida en el Reino Unido, señala, como dice el autor, que el ajedrez "está haciendo cosas asombrosas en las cárceles", por lo que ha reproducido testimonios reales de reclusos. En este sentido, ha mencionado que el juego incluso ha impedido el suicidio de un preso y hasta jugaron

condenados en el corredor de la muerte en Estados Unidos.

Además, menciona que presos han construido piezas con trozos de cartón y papel, tapas de botellas e incluso, de noche, con las luces apagadas, gritan sus movimientos al preso rival con el que están jugando.

Áreas y secciones informativas

Elegir la categoría

Convocatorias: fecha límite 31OCT2020

Convocatorias

Ortoqueratología en Madrid

5. LA PREVENCIÓ TERCIÀRIA: PREVENCIÓ DE LA REINCI DÈNCIA

5.1. CARACTERÍSTIQUES DE LES PRESONS

Institució tancada. La presó, com a institució, cobreix totes les necessitats de supervivència dels seus habitants. A la presó qualsevol necessitat troba satisfacció.

La presó, com a tal, està present les 24 hores del dia els 365 dies de l'any. És un entorn fix, inamovible, amb referències pròpies que exigeix de les persones el màxim esforç adaptatiu possible.

5.1. CARACTERÍSTIQUES DE LES PRESONS

Tot es fa en un espai físic determinat.

Totes les actuacions responen a un programa prèviament establert.

Tothom participa d'un mateix sistema normatiu formal que s'imposa a través d'un esquema restrictiu o impositiu.

Tota institució total genera un codi propi de comportament intern informal que dona cobertura a un conjunt de normes i valors propis.

Els integrants d'una institució total no tenen recursos propis, almenys els suficients per a garantir-se la subsistència.

Tots els membres d'una institució total són controlats per aquesta institució.

5.1. CARACTERÍSTIQUES DE LES PRESONS

- La presó ha de ser l'últim recurs social d'intervenció de la delinqüència perquè comporta fortes conseqüències negatives.

Presonalització

Procés pel qual una persona, a conseqüència directa de l'estada a la presó, assumeix, sense ser-ne conscient, el codi carcerari (conducta i valors).

Efectes psicològics

Ansietat, problemes d'autoestima, absència d'expectatives, pèrdua d'intimitat.

Institucionalització

Conseqüències físiques

Ceguera de presons, problemes auditius, alteracions psicomotrius, olors característiques.

Conseqüències psicosocials

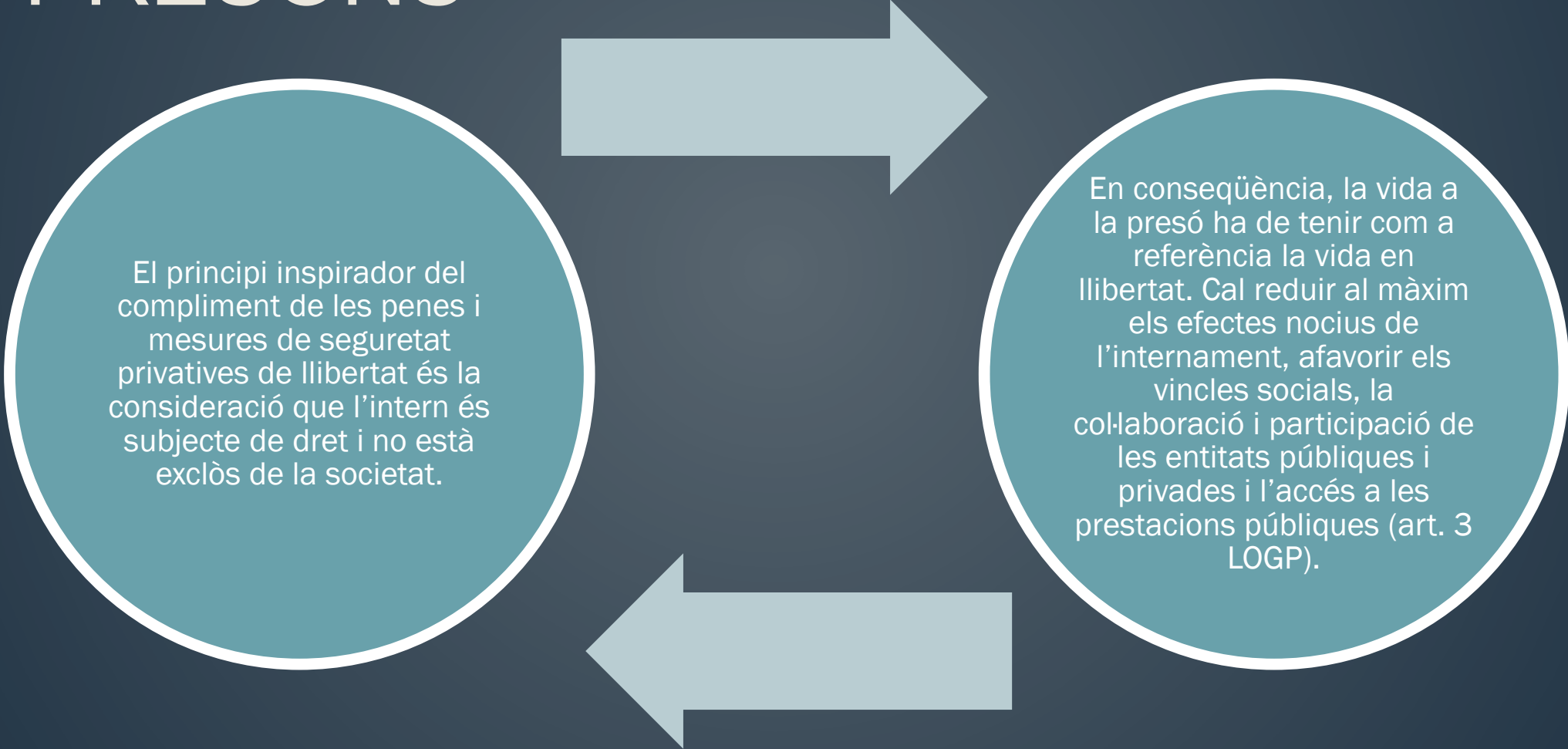
Estigmatització, etiquetatge, desprestigi social.

Despersonalització

Pèrdua de la pròpia individualitat.

5.1. CARACTERÍSTIQUES DE LES PRESONS

El principi inspirador del compliment de les penes i mesures de seguretat privatives de llibertat és la consideració que l'intern és subjecte de dret i no està exclòs de la societat.

En conseqüència, la vida a la presó ha de tenir com a referència la vida en llibertat. Cal reduir al màxim els efectes nocius de l'internament, afavorir els vincles socials, la col·laboració i participació de les entitats públiques i privades i l'accés a les prestacions públiques (art. 3 LOGP).

5.1. CARACTERÍSTIQUES DE LES PRESONS

- Els interns tenen una sèrie de **DRETS** que no s'interrompen com a conseqüència de l'estada a la presó, i d'altres que apareixen tan bon punt ingressen a la presó:

5.1. CARACTERÍSTIQUES DE LES PRESONS

■ Dificultats

- És difícil aconseguir la resocialització des de la privació total de llibertat: aïllament, subcultura de presó, violència a les presons.
- El tractament és i ha de ser voluntari (art. 112.3 RP).
- Manca de mitjans, professionals i recursos econòmics.
- Manca de teixit de tractament en eixir de la presó.

5.1. CARACTERÍSTIQUES DE LES PRESONS

Intervencions ambientals: models d'enduriment regimental

- Model basat en la teoria clàssica de la dissuasió penal: la mateixa condemna ja produeix els efectes de reducció de futures conductes delictives; com més dura siga la pena, més prevé.
- Tendència en alguns països a endurir les condicions de vida de les presons en centres especialment durs → règim de vida molt dur i estricte, disciplina dura i supervisió constant.
- Els condemnats poden triar complir tota la condemna en un centre normal o reduir el temps de reclusió en centres d'aquesta mena, amb *condemna reduïda*.

5.1. CARACTERÍSTICAS DE LAS PRESONS

La idea contrària

Flexibilitzar les presons i tornar-les més *humanes*

Qué invadimos ahora
(Michael Moore, 2015)

QUÈ PENSES QUE FA
FALTA PER A IMPLANTAR
UN SISTEMA
PENITENCIARI COM EL DE
NORUEGA A ESPANYA?

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programes específics, ordenats i estructurats, dirigits a afavorir l'evolució positiva dels reclusos, subjectes a condicions especials de caràcter social, delictiu o penitenciari.

S'assignen tenint en compte l'avaluació global del reclus, la seua personalitat i els pronòstics que es fan periòdicament per a analitzar com evoluciona.

El disseny estableix

*Objectius
de la intervenció*

*Població
a la qual va dirigida*

*Esquema d'unitats
terapèutiques
amb les activitats
i tècniques*

*Recursos
necessaris*

*Avaluació
de resultats*

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb dones

- Són el 7,5% de la població penitenciària.
- [Programa d'accions per a la igualtat entre dones i homes en l'àmbit penitenciari](#)
  - Erradicar la discriminació de gènere en presons.
  - Atenció integral a les necessitats de les dones empresonades.
  - Erradicar la violència de gènere, d'alta prevalença en l'historial personal de moltes d'aquestes dones.
- Àmbit educatiu: alt grau d'acceptació i motivació, alfabetització i educació bàsica, especialment en ètnia gitana i estrangeres.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb dones

- Violència de gènere: [Programa sermujer.es](http://Programa.sermujer.es). Prevenció i tractament de la violència de gènere.
- Set unitats d'intervenció:
  - Construcció d'identitats de gènere
  - Autoestima
  - Sexualitat
  - Relacions de parella i mites de l'amor romàntic
  - Violència de gènere
  - Habilitats de competència social
  - Prevenció i recursos

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb dones

- Drogodependència: comorbiditat amb simptomatologia depressiva, alt risc d'autòlisi i irritabilitat.
- Treball remunerat: empreses externes i treball en la institució, com ara cuina, bugaderia, economat, etc.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb mares

- L'any 2018, 87 xiquets conviuen amb les mares que complien condemna: dret de les mares a estar amb els fills fins als tres anys sempre que no hi haja risc per als menors.
- Diverses unitats
  - Unitats dependents: pisos per a internes en semilibertat.
  - Mòduls familiars: amb caràcter excepcional, quan els dos membres de la parella són a la presó, amb l'objectiu de frenar la desestructuració familiar.
  - Unitats externes de mares: facilita el desenvolupament emocional i educatiu dels menors juntament amb la reinserció social de les mares (inserció laboral, cursos formatius i activitats culturals).

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb estrangers

- Tenen els mateixos drets que els nacionals i les mateixes oportunitats a l'accés laboral, a programes educatius i al tractament penitenciari.
- Programa marc d'intervenció amb interns estrangers
  - Reducció de l'aïllament.
  - Superació dels obstacles lingüístics.
  - Educació integral: formació escolar i professional, habilitats cognitives bàsiques.
  - Informació jurídica i valors democràtics.
  - Activitats interculturals obertes: dinàmiques de grup de 10-15 reclusos de diverses nacionalitats (30% d'espanyols).

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb estrangers

- Àrees d'intervenció
  - Intervenció educativa: espanyol.
  - Intervenció multicultural: conèixer la cultura espanyola, adaptar-se a aquesta cultura i contrarestar les influències nocives de grups extremistes i radicals mitjançant informació jurídica i valors democràtics, grups d'intervenció cultural (dinàmiques de grup) i activitats interculturals obertes.
  - Educació en valors i habilitats cognitives.
- Equips multidisciplinaris

Programa d'intervenció amb reclusos amb discapacitat

■ Objectius

- Detecció de casos de discapacitat intel·lectual, física o sensorial.
- Confirmació diagnòstica i tramitació, si escau, del reconeixement oficial de discapacitat.
- Adequació de la normativa penitenciària i els programes d'intervenció a les condicions de les persones amb discapacitat.
- Programes específics de tractament.
- Adequació d'instal·lacions.

■ Fases

1. Detecció del cas
2. Avaluació
3. Intervenció

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb reclusos amb discapacitat

- Intervencions terapèutiques
  - Àrea personal: adquisició d'hàbits d'autonomia personal, vida sana i MTS.
  - Àrea psicosocial i relacional: desenvolupament de capacitats necessàries per a viure en societat.
  - Àrea familiar: afavorir les comunicacions i relacions familiars; eixides programades.
  - Àrea educativa.
  - Àrea laboral.
- Programa [Plena inclusió](#)

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb malaltia mental

- Per als casos amb patologies greus, els dos establiments psiquiàtrics (Alacant i Sevilla).
- [Programa d'atenció integral a malalts mentals](#) (PAIMM)
  - Es va aplicant progressivament en tots els establiments penitenciaris.
  - Àrees d'actuació:
    - Detecció del cas i atenció clínica: confirmació del diagnòstic i pautes de tractament mèdic.
    - Programa de rehabilitació individualitzat: recuperació de les capacitats personals, augment d'autonomia personal.
    - Incorporació social: qualitat de vida, adaptació a l'entorn i evitar deteriorament psicosocial.
- [Programa pont de mediació social](#): programa en medi obert amb la finalitat de coordinar les administracions perquè el malalt tinga disponibles tots els recursos a què té dret per a la recuperació fora de la institució. Equip multidisciplinari (unitat pont) que treballa des dels CIS (centres d'inserció social).

5.2.

PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'alcoholisme

- Objectius: que el reclús siga capaç d'identificar les situacions de risc de consum d'alcohol, que incremente l'autocontrol i aprenga habilitats per a gestionar aquestes situacions.
- Intervenció breu, duració mitjana de deu sessions en teràpia grupal.
- Contingut:
  - Informació sobre l'addicció.
  - Motivació per al canvi.
  - Entrenament en habilitats d'afrontament.
    - Gestió del desig de prendre'n.
    - Entrenament de solució de problemes per a mantenir l'abstinència.
    - Prevenció de recaigudes.
- Potenciació de la derivació a associacions i institucions quan el reclús passa a medi obert.

Programa d'intervenció amb drogodependents

■ Objectius

- Prevenir l'inici de consum de drogues.
- Prevenir i reduir els riscos i danys associats al consum.
- Aconseguir períodes d'abstinència.
- Optimitzar la incorporació social.

■ Diversos programes

- Programa de prevenció i educació per a la salut: millorar la informació sobre les drogues.
- Programa d'intercanvi de xeringues (PIX): preservar la salut.
- Programa de tractament amb metadona: un dels més efectius en la reducció de riscos i danys.
- Programa de deshabitució: desintoxicació i deshabitució.
- Programa de reincorporació social: desenvolupament d'habilitats i recursos per a viure en societat.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció amb drogodependents

Modalitats d'intervenció

Intervenció ambulatoria/centre de dia.

Mòdul terapèutic: mòduls independents per al tractament integral de drogodependències.

Equips de treball

Equip sanitari.

Equip tècnic del GAD (Grup d'Atenció al Drogodependent): professionals penitenciaris i ONG, multidisciplinari.

La comissió del GAD: direcció i coordinació, direcció del centre, subdirectors mèdics i coordinadors dels equips tècnics-GAD.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Mòduls de respecte

- Unitat de separació interior dins d'un centre penitenciari, amb la finalitat d'aconseguir un clima de convivència i màxim respecte entre els residents, els quals participen en la vida, en les tasques i en les decisions del mòdul a través de grups de treball i comissions d'interns.
- Acceptació de certes normes:
  - Àrea personal: higiene, aspecte, cura de la cel·la.
  - Àrea de cura de l'entorn: ús i manteniment d'espais comuns.
  - Àrea de relacions interpersonals: amb altres interns, amb funcionaris, terapeutes i amb l'exterior.
  - Àrea d'activitats: programació segons el programa individualitzat de tractament (PIT).

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Mòduls de respecte

- Sistema de grups
  - Grups fixos encarregats de cada zona del mòdul (sala, menjador, pati...) durant una setmana.
  - Compostos per reclusos i un reclús responsable.
  - Increment de la responsabilitat personal: el comportament individual repercuteix en el col·lectiu.
- Comissions
  - Reunió diària o assemblea general: reclusos i un professional de l'equip.
  - Comissió d'acollida.
  - Comissió de convivència: elegida pels mateixos interns.
  - Reunió o assemblea de responsables cada setmana: només els responsables.
- Sistema d'avaluació
  - Diàriament a través dels funcionaris de vigilància.
  - Setmanalment a través de l'equip de professionals.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Resolució dialogada de conflictes

- La convivència als centres genera un considerable nombre de conflictes interpersonals. Les sancions no sempre resolen el problema.
- Objectiu: que els interns resolguen els conflictes pacíficament amb l'ajuda d'un mediador.
- Servei permanent que actua quan té coneixement de l'existència d'un conflicte.
- Tres fases:
  1. Explicació i oferiment de la mediació per separat a cada intern.
  2. Diàleg i recerca d'acords.
  3. Acceptació de compromisos.
- Professionals penitenciaris i mediadors professionals.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Teràpia assistida amb animals (TAA)

- Complement de programes de tractament.
- Destinat especialment a interns amb problemes d'afectivitat i autoestima, patologia psiquiàtrica.
- Col·laboració amb la [Fundació Affinity](#).
- Objectius:
  - Potenciar habilitats de comunicació, relació personal i relacions socials.
  - Millorar l'autoestima i l'autonomia.
  - Reduir l'ansietat i depressió.
  - Fomentar el sentit de la responsabilitat.
  - Compliment del tractament psiquiàtric.

5.2.

PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Teràpia assistida amb animals (TAA)

- Desenvolupament del programa
  - Avaluació inicial: determinació del perfil de l'intern i formació sobre educació, higiene i cria d'animals.
  - Definició de tasques de l'intern: sis reclusos en dos torns (matí i vesprada) de dues hores de duració diàries.
  - Avaluació periòdica.
  - Intervenció psicològica: ensenyament i entrenament de tècniques psicològiques d'acord amb el perfil de carència del reclus.
  - Avaluació final.
- Equip multidisciplinari

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció en règim tancat

Règim més restrictiu, amb cel·les individuals i limitació d'activitats comunes.

Objectiu del programa: aconseguir que l'intern s'adapte al règim ordinari i que s'hi integre amb vista a una convivència normalitzada.

- Hàbits de neteja personal i ordre.
- Foment de participació positiva en activitats.
- Estratègies de control dels estats emocionals negatius.
- Reconeixement de situacions potencialment problemàtiques.
- Habilitats prosocials.

Equip tècnic multidisciplinari. Especial importància els funcionaris de vigilància. Avaluació mitjançant l'observació directa de la conducta dels interns.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa de preparació de permisos d'eixida

- Els permisos d'eixida són un element clau que incentiva l'evolució positiva, estimula la bona conducta, redueix les tensions de la vida continuada en presó i enforteix els vincles sociofamiliars i l'accés al món laboral.
- Destinatari: interns que estan en condicions personals, penals i penitenciàries de sol·licitar un permís d'eixida a curt termini i, també, aquells que han fet un ús incorrecte d'aquestes eixides.
- Contingut
  - Informació sobre la normativa legal i sobre recursos sociocomunitaris.
  - Anàlisi de l'entorn familiar i social.
  - Entrenament en habilitats socials i de comunicació.
  - Tècniques de solució de problemes i afrontament de situacions de risc.
  - Estil de vida saludable i ús positiu del temps d'oci.
  - Recerca activa d'ocupació.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció en conductes violentes

- Destinatari: reclusos que han comès un acte violent en què hi ha hagut una víctima de l'agressió i que no poden ser tipificats en altres categories de programes terapèutics.
- Programa psicoeducatiu i terapèutic: comprendre el seu propi comportament i desenvolupar modes alternatius de resposta.
- Disseny grupal estructurat en vuit unitats terapèutiques:
  - Motivació al canvi
  - Conducta violenta
  - Emocions
  - Esquemes disfuncionals, distorsions i creences
  - Empatia i raonament moral
  - Valors i metes personals
  - Estratègies positives d'afrontament
  - Prevenció de recaigudes

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

- [Programa d'intervenció amb agressors sexuals](#)
  - És un dels més antics, s'aplica des de 1998 i ha anat actualitzant-se.
  - Destinataris: interns que han comès delictes sexuals sobre dones o menors.
  - Intervenció grupal, durant dos anys, en 12 mòduls dividits en dos grans blocs:
    - Presa de consciència: disminució de la resistència a l'admissió del delicte.
    - Presa de control: habilitats d'autocontrol i prevenció de comportament sexual violent.
  - Objectius:
    - Evitar la reincidència.
    - Afavorir una anàlisi realista de les seues activitats delictives.
    - Millorar les capacitats de relació personal normalitzada.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Programa d'intervenció per a agressors de gènere

- Destinatari: interns que han comès delictes de violència de gènere en l'àmbit familiar contra la parella o exparella.
- Objectius: disminuir la reincidència i modificar actituds sexistes.
- [Programa PRIA](#)
- Teràpia grupal, en sessions setmanals durant un any, dividides en 11 unitats.
- Intervenció psicoterapèutica i educativa:
  - Presa de consciència i modificació de pensaments, actituds i creences sexistes.
  - Identificació de la violència de gènere.
  - Assumpció de responsabilitat.
  - Desenvolupament d'empatia envers la víctima.
  - Anàlisi dels fills com a víctimes directes.

5.2. PROGRAMES D'INTERVENCIÓ EN PRESONS

Altres programes

Programa d'intervenció de joc patològic

Programa d'intervenció de seguretat vial

Programa d'intervenció de tabaquisme

Programa d'intervenció contra els delictes d'odi (Programa diversitat)

Programa d'intervenció en radicalització violenta amb interns islamistes

Programa d'intervenció de penes i mesures alternatives

Violència de gènere: PRIA-MA, Context

Agressió sexual (PCAS)

Delinqüents sexuals amb menors en la xarxa (Fuera de la Red)

Violència familiar (Encuentro)

Discapacitat intel·lectual (Integra)

Trastorn mental greu (Puente Extendido)

Seguretat vial (PROSEVAL)

Habilitats socials (PROBECO)

[https://view.genial.ly/
5fcd1bab9cfefa0cdf0b
ad16](https://view.genial.ly/5fcd1bab9cfefa0cdf0bad16)

5.2. Programes d'intervenció per a exreclusos (en medi obert)

Programes en medi obert

- Programes d'inserció laboral:
  - Formació ocupacional i per a l'ocupació, tallers ocupacionals, orientació laboral, tècniques de recerca d'ocupació i acompanyament.
- [Programes d'integració social](#)
  - Assessorament personal i jurídic, mediació penitenciària, atenció a persones amb discapacitat, preparació per a la vida en llibertat, atenció socioeducativa de xiquets, pisos d'acollida per a permisos, llibertat condicional i definitiva, unitats dependents.
- Programes dirigits a col·lectius específics.
- Programes sanitaris i amb drogodependents.
- Programes formatius i educatius:
  - Prevenció en l'àrea biopsicosocial, programes formatius, culturals, esportius, d'oci i temps lliure.

5.2. Programes d'intervenció per a exreclusos (en medi obert)

Programes en llibertat

- L'exreclús no està obligat a dur a terme cap tipus d'intervenció una vegada ha complit la condemna.
- Per això no hi ha una bona xarxa d'intervenció coordinada entre institucions penitenciàries i organismes que treballen amb exreclusos.
- Hi ha iniciatives públiques i privades d'ajuda a la població exreclusa que depenen majoritàriament de l'àmbit local (ajuntaments, associacions i ONG locals).

ACTIVITAT en parelles

- Un camp per a innovar i emprendre en l'àmbit social és la creació de programes integrals d'intervenció amb exreclusos en llibertat.
- Dissenyeu breument un prototip de programa d'intervenció amb exreclusos.
- Definiu els apartats següents del programa d'intervenció:
  - Nom del programa
  - Destinataris (població exreclusa en general o amb alguna característica concreta?)
  - Justificació
  - Objectiu
  - Temporalització
  - Contingut general
  - Recursos materials i humans
  - Coordinació amb altres entitats
  - Avaluació
- Seguiu l'esquema d'informe de programes d'intervenció en medi obert.

<https://www.youtube.com/watch?v=TrwKKbrDUOU>

<https://www.youtube.com/watch?v=dOpFY0fGPxk>

The background is a complex, abstract composition of overlapping organic shapes in various colors including teal, light blue, dark green, and reddish-brown. Some shapes contain white dots or patterns, and there are dark, irregular shapes interspersed throughout. A large, semi-transparent white circle is positioned on the right side of the image, containing the main text.

VALORACIÓ
DE PROGRAMES
DE PREVENCIÓ
I TRACTAMENT

Contingut

---

1. Efectivitat dels programes

---

2. El gran debat: *nothing works versus what works*

---

3. Avaluació de programes

---

4. El problema del mesurament de l'efectivitat dels programes de rehabilitació

---

5. Requisits de programes de rehabilitació efectius

---

6. Exemple pràctic: Programa Contexto

1. Efectivitat dels programes

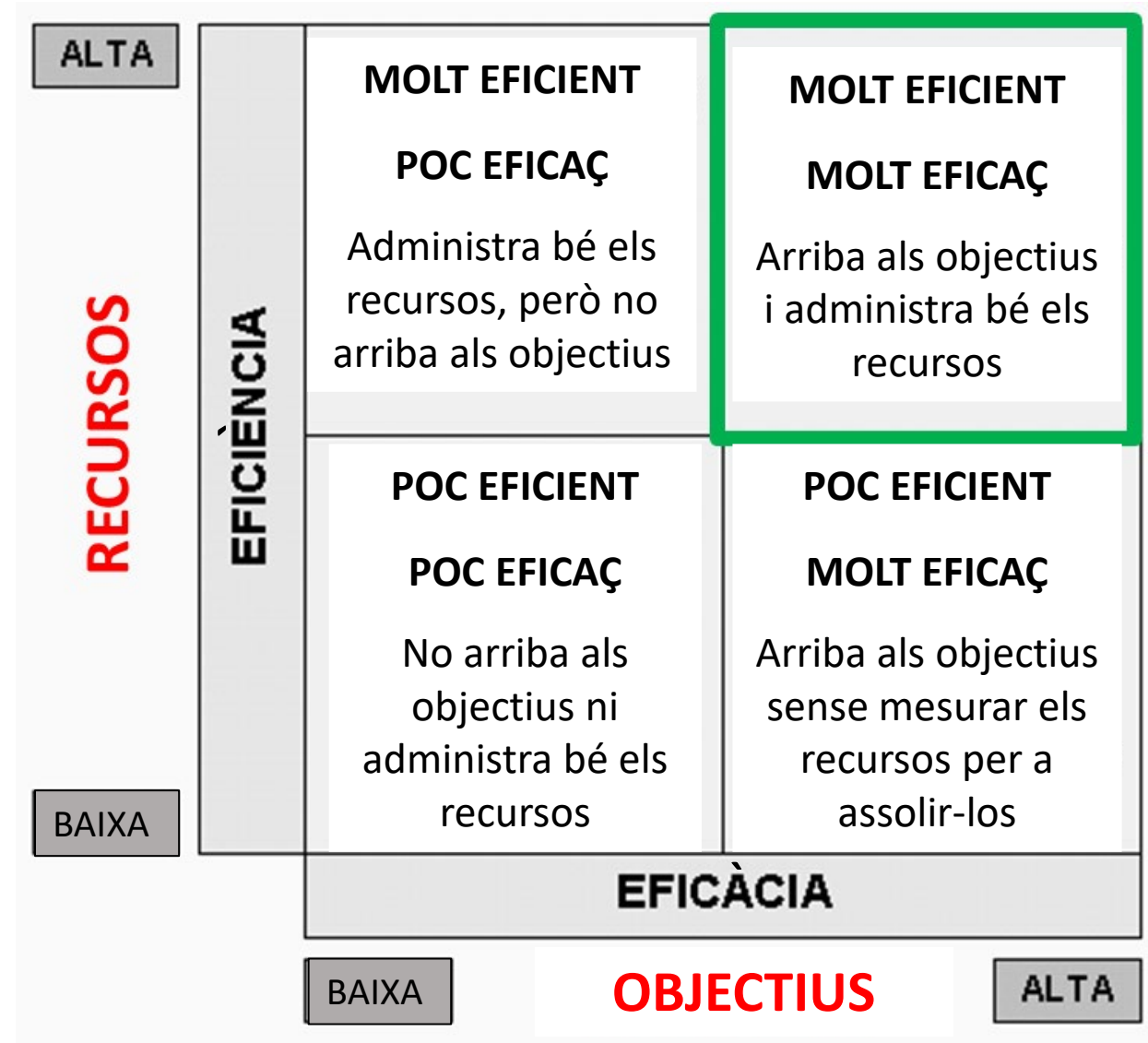
1. Efectivitat dels programes

Eficiència: que el programa tinga una bona relació entre els recursos emprats i els resultats obtinguts. Un programa eficient és aquell que, usant un nombre de recursos òptim, té resultats efectius. Està relacionat amb el *com*.

Eficàcia: grau en què el programa assoleix els resultats o objectius esperats. Està relacionat amb el *què*.

Efectivitat: que el programa tinga resultats òptims, amb equilibri entre l'eficiència i l'eficàcia. Perquè un programa siga efectiu, ha de ser eficient i eficaç. Està relacionat amb el *què i el com*.

1. Efectivitat dels programes

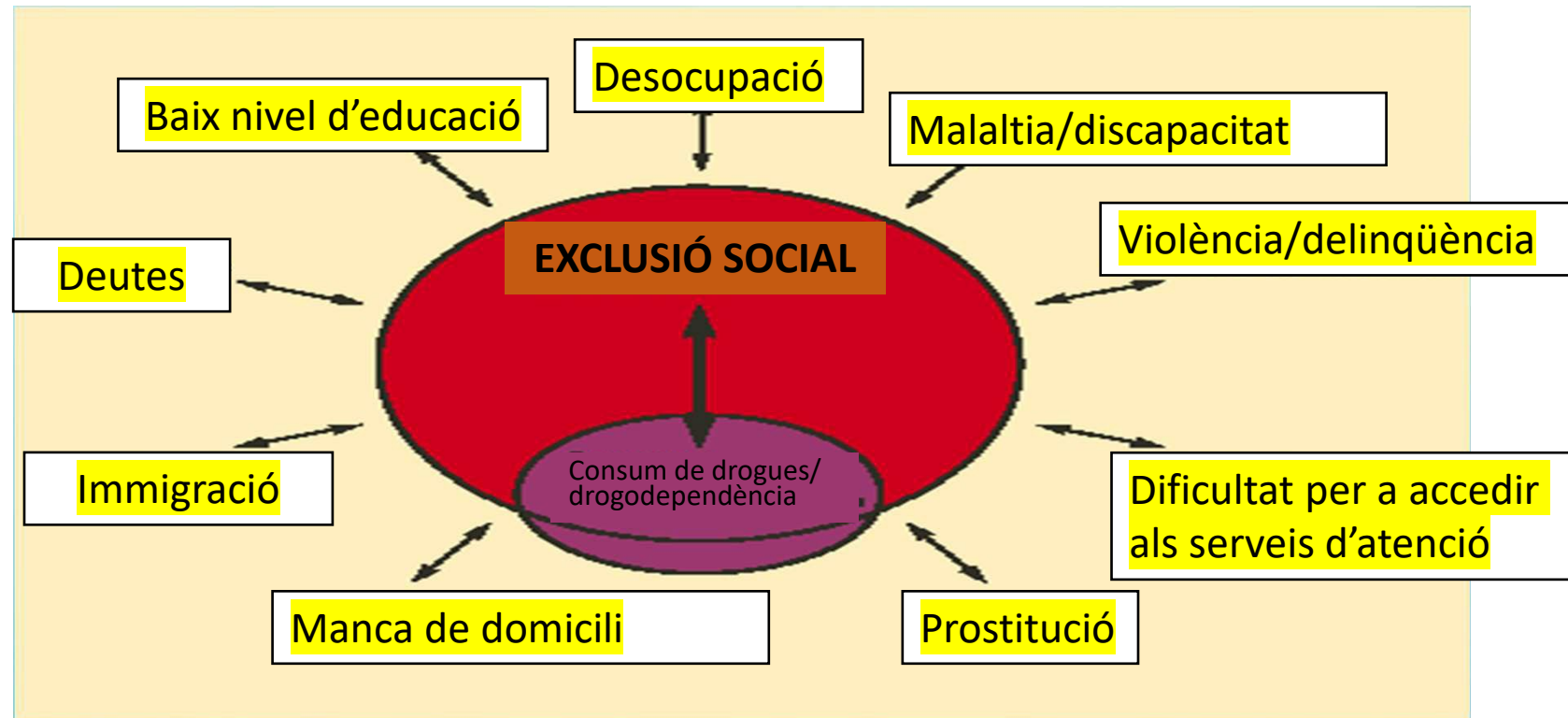
1. Efectivitat dels programes

Rehabilitació

- “Esforç programat que busca canviar l’actitud i la conducta dels reclusos enfocat a eliminar futures conductes criminals” (Pollock, 1997).

1. Efectivitat dels programes

- Els programes de rehabilitació són rellevants per a la població carcerària perquè la comissió de delictes té relació amb **factors i comportaments de risc** com ara els següents:

1. Efectivitat dels programes

Factors i comportaments de risc

- Educació
- Situació laboral
- Abús i consum de drogues i alcohol
- Salut física i mental
- Actituds i autocontrol
- Institucionalització i habilitats de vida
- Habitatge
- Suport financer
- Xarxes familiars

1. Efectivitat dels programes

EXEMPLES: situació dels exreclusos

Holanda

- Sense faena: 70%
- Amb malalties mentals: 60%
- Drogoaddictes: 50%

Suècia

- Sense faena: 50%
- Drogoaddictes: 50%

1. Efectivitat dels programes

- Els programes de rehabilitació en les presons busquen produir un **canvi intern** en cadascun dels reclusos beneficiaris amb la **finalitat que no tornen a delinquir** i siguin **capaços de reinserir-se** en la societat quan recuperen la llibertat.

2. El gran debat: *nothing works versus what works*

2. El gran debat:
nothing works
versus what
works

Finalitats dels programes de rehabilitació

- Que no tornen a delinquir.
- Que esdevinguin ciutadans útils i actius en la seua societat.

2. El gran debat: *nothing works* versus *what works*

La realitat mostra que l'exreclús

- Ha d'enfrontar-se a problemes com la manca de faena, la inestabilitat familiar i d'altres (falta de qualificació, drogues...).
- Els programes de rehabilitació poden proveir estabilitat i ordre a l'interior de les presons, disminuir l'oci, l'estrès associat a la privació de llibertat, millorar la vida tant dels reclusos com de les famílies i ajudar-los a una reinserció efectiva.
- Tot això pot evitar la reproducció de noves conductes delictives.

2. El gran debat: *nothing works* versus *what works*

En 1974 es va publicar un informe als EUA (Martinson, 1974) sobre el tractament rehabilitador a les presons.

Aquest informe afirma que els programes de tractament a les presons no funcionen (*nothing works*), per la qual cosa es crea la percepció social que els recursos públics es malgasten en aquesta població.

2. El gran debat: *nothing works* versus *what works*

El gran debat sobre la rehabilitació va arribar al Congrés dels EUA amb l'informe MacKenzie (1997), que és una metaanàlisi.

Afirma que entre el 50% i el 86% dels programes estudiats produeixen efectes positius.

2. El gran debat: *nothing works versus what works*

Confirma que la rehabilitació és possible i que el més important és saber com funcionen els programes eficaços i per a qui.

En 1997 Pollock suggeria que no tots els programes són adequats per a tots els reclusos. Per tant, el tractament hauria de ser individualitzat.

2. El gran debat: *nothing works versus what works*

- Per tant, tindríem dues teories enfrontades:
  - ***Nothing works*** → Res no funciona. La intervenció en delinqüents no funciona i, per tant, no s'han de malgastar diners públics en aquesta mena de programes perquè no són efectius.
  - ***What works*** → Què funciona. Sí que hi ha programes que funcionen, encara que no tots, i això fa que sorgisca la prioritat social d'avaluar correctament els programes d'intervenció i l'efectivitat de cadascun perquè reben els recursos públics necessaris.

2. El gran debat: *nothing works versus what works*

I vosaltres, què en penseu? Trobeu que ja està superat? Què creieu que opina la nostra societat sobre aquesta qüestió avui dia? Per què?

2. El gran debat:
nothing works
versus what works

Llegiu l'article següent

<http://cj-worldnews.com/spain/index.php/en/criminologia-30/seguridad/criminologia-aplicada/item/2681-%C2%BFnada-funciona>

2. El gran debat: *nothing works versus what works*

Conclusió

Encara que continua havent-hi visions pessimistes, es pot concloure que **la rehabilitació funciona** (Cullen, 2000).

És imprescindible fer una avaluació correcta dels programes.

3. Avaluació de programes

---

3. Avaluació de programes

- Quins aspectes ens interessa avaluar?
  - Abans d'aplicar el programa:
    - Avaluació de necessitats
  - Durant l'aplicació del programa:
    - Avaluació del disseny
    - Avaluació de la implementació
  - Després de l'aplicació del programa:
    - Avaluació de resultats
    - Avaluació de l'impacte

3. Avaluació de programes

Planificació de l'avaluació

- És essencial tenir una bona planificació de l'avaluació des del mateix moment en què plantegem la intervenció.
- Sense una bona planificació, el nostre programa podrà ser efectiu, però no podrem determinar-ho de forma científica.
- Quan comencem a aplicar la intervenció pot ser massa tard.

3. Avaluació de programes

Avaluació inicial

- **Avaluació dels participants:** és important preguntar-nos en quines característiques dels participants **busquem un canvi** després de l'aplicació del programa, i quines característiques pensem que **poden influir** en l'efectivitat del programa. Tots aquests elements han de quedar determinats i mesurats des del principi de la intervenció.

Quines variables dels participants penseu que poden ser importants per a avaluar un programa de prevenció/intervenció de la delinqüència?

3. Avaluació de programes

Avaluació inicial

- És important fer un balanç entre les variables que és imprescindible usar i les que no són necessàries.
- Si dubtem si una variable és rellevant o no, val més mesurar-la en primer terme perquè, si no, després no la tindrem disponible.
- S'ha d'evitar l'ús excessiu de variables (especialment sensibles) que no estiguen justificades per l'objectiu del disseny d'intervenció: poden crear desconfiança i malestar en els participants.

3. Avaluació de programes

Variables psicològiques

Aspectes cognitius	Aspectes emocionals	Aspectes comportamentals	Aspectes de personalitat	Aspectes neuropsicològics
<ul style="list-style-type: none"> • Distorsions cognitives • Intel·ligència • Tècniques de resolució de conflictes • Locus de control	<ul style="list-style-type: none"> • Autoestima • Ansietat i depressió • Detecció emocional • Ira • Empatia • Interès-motivació • Tolerància a la frustració	<ul style="list-style-type: none"> • Habilitats socials • Autocontrol i impulsivitat • Conducta prosocial vs. antisocial	<ul style="list-style-type: none"> • Neuroticisme • Psicoticisme • Psicopatia • Extraversió	<ul style="list-style-type: none"> • Alteració de les funcions executives • Nivells de dopamina, cortisol, testosterona... • Disfuncions cerebrals

3. Avaluació de programes

Variables socials

- Suport social formal i informal
- Xarxa familiar
- Exclusió social
- Aïllament social

Variables del context

- Situació laboral
- Condicions d'habitatge
- Accés a recursos
- Voluntarietat

Variables del delicte

- Trajectòria de delinqüència
- Tipus i freqüència del delicte
- Inici del delicte
- Escalada de delinqüència
- Risc de nous actes delictius

3. Avaluació de programes

Característiques sociodemogràfiques dels participants

- Edat
- Sexe
- Origen
- Estat civil
- Nombre de fills
- Convivència
- Nivell d'estudis
- Nivell socioeconòmic

3. Avaluació de programes

Avaluació intermèdia

Avaluació de variables mesurades en l'avaluació inicial per a observar-ne el desenvolupament al llarg del procés d'intervenció.

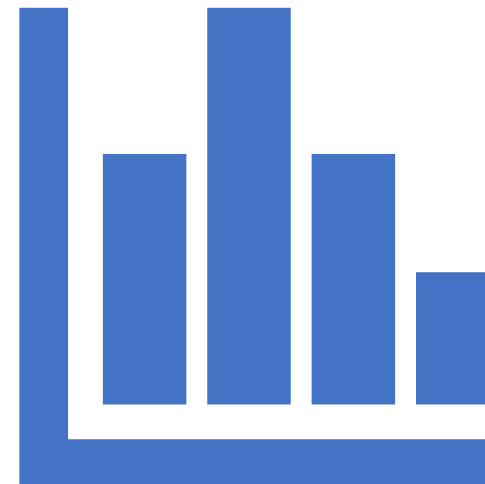
Avaluació del desenvolupament del programa

- Assistència
- Participació
- Variables relacionades amb la coordinació
- Problemes

3. Avaluació de programes

Avaluació final

- Avaluació posterior de les variables mesurades en l'avaluació inicial (*abans, temps 0 o temps 1*).
- Avaluació de resultats:
  - Assistència final
  - Participació final
  - Consecució d'objectius
  - Risc percebut
  - Satisfacció dels participants
  - Satisfacció dels coordinadors i coordinadores

3. Avaluació de programes

Seguiments

- No sempre són necessaris o possibles, però és interessant fer seguiments del programa en la mesura que siga possible.
- Avaluen l'efecte del programa a mitjà i llarg termini. Pot haver-hi només un seguiment o més d'un al llarg del temps (segons la disponibilitat dels participants).
- Variables avaluades:
  - Les mateixes que en l'avaluació inicial i final.
  - Reincidència.
  - Percepció del risc.
  - Situació sociolaboral del participant, rehabilitació i reinserció.

3. Avaluació de programes

Avaluació de l'impacte del programa

- Impacte social
  - Satisfacció social amb el programa.
  - Repercussió en mitjans.
  - Millora del problema base de què es tracte (disminució del nivell de delinqüència).
  - Col·laboracions.
- Impacte econòmic
  - Disminució de l'ús d'altres recursos de prevenció.
  - Subvencions públiques o donacions.

3. Avaluació de programes

ATENCIÓ!

Mesurar una variable únicament en el període posterior perjudica l'establiment de conclusions sòlides.

Encara que fem una anàlisi del programa abans i després, no es pot garantir la **causalitat** del programa de prevenció si no es compleixen les característiques d'un experiment científic.

Malgrat complir totes aquestes característiques, els resultats poden ser **multicausals**. És important ser prudent en les conclusions.

3. Avaluació de programes

INFORMACIÓ ÚTIL

- Recursos de cursos gratuïts en línia (MOOC = Massive Open Online Course)
  - Edx → [edx.org](https://www.edx.org)
  - Coursera → [coursera.org](https://www.coursera.org)
  - MiridaX → [miridax.net](https://www.miridax.net)

Curs Evaluación de impacto de programas sociales (MITx): curs gratuït (41 € amb certificat). Sis setmanes de treball al teu ritme.

<https://www.edx.org/course/avaluacion-de-impacto-de-programas-sociales>

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

- El mesurament de l'efectivitat dels programes d'intervenció presenta, en general, molts **problemes metodològics**.
  - Escassetat de dades.
  - Manca d'indicadors.
  - Definicions.
  - Diversitat de variables que no són susceptibles de comparació.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

- **Bases de dades**
  - **INE** (Institut Nacional d'Estadística): estadística de condemnats amb dades de reincidència fins al 2006. Després no hi ha dades.
https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/categoria.htm?c=Estadistica_P&cid=1254735573206
  - **Poder judicial**: estadística de la població reclusa. No mostra dades de reincidència en cap any.
<https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Estadistica-Judicial/Estadistica-por-temas/Datos-penales--civiles-y-laborales/Cumplimiento-de-penas/Estadistica-de-la-Poblacion-Reclusa/>
  - **Institucions penitenciàries**: hi ha algun estudi concret sobre reincidència, però és probabilístic (selecciona una part de la mostra, no pas tota la població). Encara que mostra en alguns casos quantes persones fan programes de rehabilitació a la presó, no relaciona reincidència amb realització de programes.
http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/La_estancia_en_prision_126170566_web.pdf/9402e5be-cb74-4a2d-b536-4a3a9de6ff59
<http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/Evaluaci%C3%B3n+del+riesgo+de+reincidencia+delictiva+en+Espa%C3%B1a+%28NIPO+126-12-079-3%29.pdf/70da97cb-cf03-471e-ab94-616e895a5469>

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

Fórmules emprades en el càlcul dels indicadors

Indicador	Fórmula aplicada
Reincidència general	$\frac{\text{Nre. d'individus amb antecedents penals}}{\text{Total d'individus de la mostra}}$
Reincidència específica de delictes contra la propietat	$\frac{\text{Nre. d'individus amb antecedents penals per delictes contra la propietat}}{\text{Nre. d'individus que compleixen actualment condemna per un delicte contra la propietat}}$
Reincidència específica de delictes contra les persones	$\frac{\text{Nre. d'individus amb antecedents penals per delictes contra les persones}}{\text{Nre. d'individus que compleixen actualment condemna per un delicte contra les persones}}$
Reincidència específica de delictes contra la salut pública	$\frac{\text{Nre. d'individus amb antecedents penals per delictes contra la salut pública}}{\text{Nre. d'individus que compleixen actualment condemna per un delicte contra la salut pública}}$
Reincidència específica de delictes sexuals	$\frac{\text{Nre. d'individus amb antecedents penals per delictes sexuals}}{\text{Nre. d'individus que compleixen actualment condemna per un delicte sexual}}$
Reincidència violenta	$\frac{\text{Nre. d'individus que compleixen condemna actualment per un delicte violent}}{\text{Nre. de reincidents}}$
Reincidència no violenta	$\frac{\text{Nre. d'individus que compleixen condemna actualment per un delicte no violent}}{\text{Nre. de reincidents}}$

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

g) Reincidència. Aquest concepte pot variar segons diversos criteris. Una possibilitat és quan es refereix a la reincidència penal; és a dir, amb sentència ferma però sense l'ingrés corresponent a la presó. En aquest treball s'ha optat per considerar la reincidència en el sentit estricte o conservador. S'ha considerat operativament reincident l'intern de qui consta un ingrés o més d'un després de complir una pena de presó efectiva anterior. Aquest concepte és molt restrictiu perquè un intern ha pogut cometre uns quants delictes tot i que només haja tingut un únic ingrés a la presó. També pot ser que haja tingut antecedents de presó no registrats en la base de dades del Sistema Informàtic Penitenciari Català (SIPC). Finalment, el nombre de delictes que ha comès però que no s'han pogut demostrar també constitueix una font d'error inevitable que afecta el concepte de reincidència.

El motiu de considerar aquesta definició restrictiva obeeix a dues raons: en primer lloc, per la facilitat per a ser operativitzada amb les dades disponibles. En segon lloc, aquest concepte reflecteix l'efecte dissuasiu de la presó com a *fre* per a tornar a delinquir. La taula número 7 mostra la distribució de freqüències...

<http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/Evaluaci%C3%B3n+experimental+de+la+eficacia+de+los+programas+psicologicos+de+tratamiento+penitenciario+126130450.pdf/6210d40f-1da6-445a-b96a-d179be09592c>

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

- Hi ha molt pocs programes sistematitzats que disposen de grup de control que presenten patrons temporals similars de mesurament i seguiment.

- **Grup de control:** grup similar en totes les característiques, equivalent al grup sobre el qual s'aplica el programa o el grup experimental.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

Conseqüències dels problemes metodològics

- La majoria d'estudis narratius i qualitatius podien arribar a concloure si un determinat programa ha reduït o no les taxes de reincidència.
- Però no es podia identificar quines tàctiques del programa havien sigut efectives ni quins elements de la personalitat del subjecte o de les seues experiències (per exemple a la presó) eren responsables d'aquests resultats.

A large circle with a gradient from blue to orange. To its top-left is a small orange circle and a plus sign. To its bottom-right is a small orange circle. The text '3. El problema del mesurament de l'efectivitat' is centered inside the circle in white.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

Programes realitzats en institucions penitenciàries amb avaluació i publicitat de la mateixa institució:

[http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/Evaluacion de la eficacia de un programa tratamiento empoderamiento mujer prision SerMujer 126190502 web vf.pdf/3b6ff1cd-c773-4f86-8fa6-0988fce67057](http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/Evaluacion%20de%20la%20eficacia%20de%20un%20programa%20tratamiento%20empoderamiento%20mujer%20prision%20SerMujer%20126190502%20web%20vf.pdf/3b6ff1cd-c773-4f86-8fa6-0988fce67057)

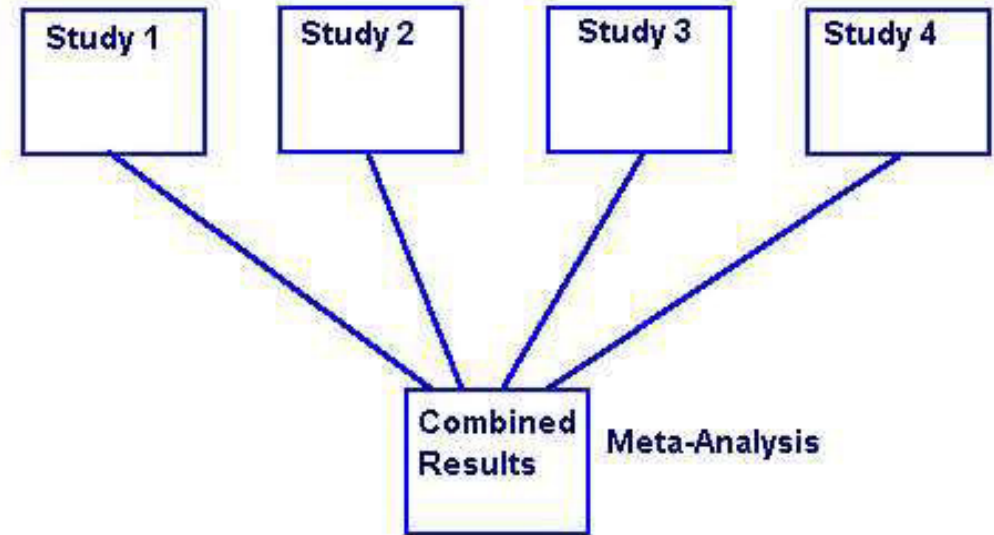
[http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/Evaluaci%C3%B3n del Programa Violencia de g%C3%A9nero Programa de intervenci%C3%B3n para agresores en medidas alternativas %28NIPO+126-12-001-7%29.pdf/570dbf8a-885a-4638-a8e0-7fdea11aa3d7](http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/Evaluaci%C3%B3n%20del%20Programa%20Violencia%20de%20g%C3%A9nero%20Programa%20de%20intervenci%C3%B3n%20para%20agresores%20en%20medidas%20alternativas%20NIPO%20126-12-001-7%29.pdf/570dbf8a-885a-4638-a8e0-7fdea11aa3d7)

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

Solució: aplicació de la tècnica estadística de la metaanàlisi

- Permet analitzar i comparar, de manera objectiva i estadística, les dades oferides per una col·lecció d'estudis individuals.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

Raons per a fer una metaanàlisi

- Existència de diversos estudis sobre el mateix problema amb resultats heterogenis o contradictoris sobre quins programes, tractaments o intervencions són més apropiats per a resoldre, pal·liar o millorar un problema relacionat amb la criminalitat.
- Si es vol obtenir una estimació global de l'efectivitat d'un programa o tractament a partir de tota l'evidència acumulada.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

Fases d'una metaanàlisi

1. Formulació del problema
2. Recerca dels estudis
3. Codificació dels estudis
4. Càlcul de la dimensió de l'efecte
5. Anàlisi estadística i interpretació
6. Publicació

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

1. Formulació del problema

- Plantejament del problema objecte d'estudi de forma clara i precisa i definició conceptual i operativa dels constructes psicològics, psicosocials, etc., implicats en la pregunta.

Exemple 1

Objectiu: avaluar l'eficàcia dels diversos tractaments psicològics que s'han aplicat per a treballar amb delinqüents sexuals.

- Què es considera delinqüent sexual?
- Quins tipus de tractaments psicològics s'han aplicat en aquest col·lectiu?
- Quins constructes psicològics s'han avaluat per a determinar l'eficàcia d'aquests programes?

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

1. Formulació del problema

- Plantejament del problema objecte d'estudi de forma clara i precisa i definició conceptual i operativa dels constructes psicològics, psicosocials, etc., implicats en la pregunta.

Exemple 2

Objectiu: examinar la causa de l'heterogeneïtat trobada en els programes d'intervenció amb delinqüents sexuals (en cas que hi haja resultats discrepants en els estudis empírics).

- Característiques dels estudis (variables relacionades amb els participants, amb els programes realitzats, amb el context d'aplicació o amb la metodologia dels estudis) que poden estar relacionades amb els resultats de l'eficàcia dels programes.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

2. Recerca dels estudis

La unitat d'anàlisi són els diversos estudis empírics que han investigat sobre el problema.

Determinar els criteris que han de complir els estudis per a ser inclosos en la metaanàlisi.

Aquests criteris depenen de l'objectiu de la metaanàlisi, però n'hi ha uns quants de generals:

- Tipus de participants
- Tipus d'intervencions
- Si necessiten grup control
- Grandària mostral mínima dels grups d'intervenció
- Si necessiten mesuraments abans i després
- Variables de resultat
- Interval temporal de realització de l'estudi
- Si han d'estar publicats
- Idiomes

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

2. Recerca dels estudis

Una vegada fixats els criteris de selecció, es fa una recerca bibliogràfica per a localitzar tots els estudis que compleixen els criteris de selecció.

Estratègies formals

- Consulta de bases de dades electròniques: PsycINFO, MedLine, Web of Science, Scopus, Dialnet...
- Consulta directa de revistes especialitzades en aquest camp.

Estratègies informals

- Consulta de llibres d'actes de congressos.
- Informes tècnics d'organismes públics o privats.
- Posar-se en contacte amb investigadors reconeguts en aquest camp.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

2. Recerca dels estudis

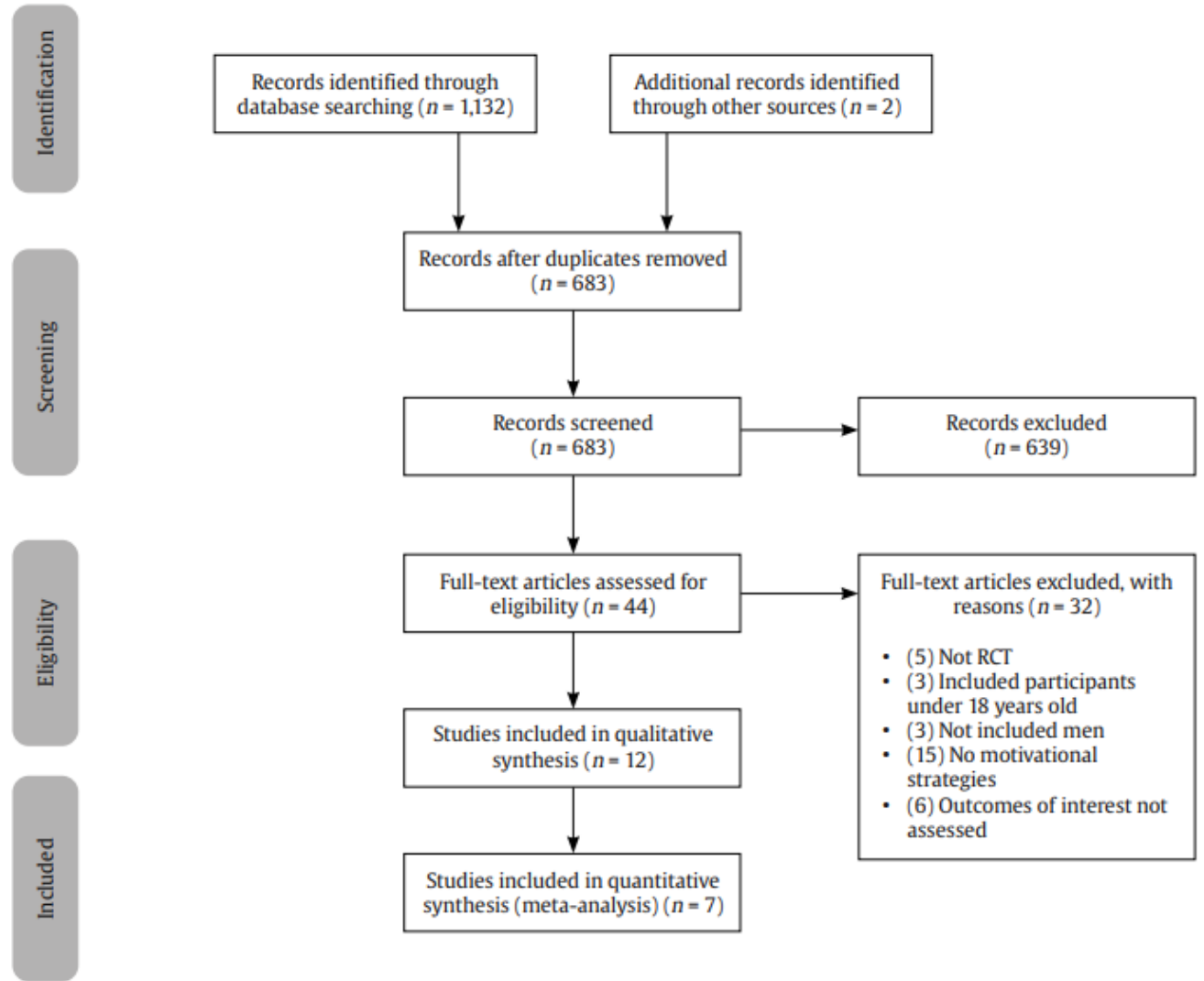
- Paraules clau: no és tan simple com sembla. S'ha de considerar qualsevol terme, sinònim o conceptes que volem que siguin inclosos en la recerca.
  - Sobre el problema
  - Sobre els criteris d'inclusió

Description of Search Terms	
Database	Keywords
Cochrane Collaboration	<p>(([mh "intimate partner violence"] or "intimate partner violence" or "intimate partner abuse" or "intimate partner aggress" or "intimate terrorism" or "intimate violence relationship" or [mh "domestic violence"] or "domestic violence" or "domestic abuse" or "domestic violence offend" or "partner violence" or "partner abuse" or [mh "spouse abuse"] or "spouse abuse" or "spous' violence" or "spous' abuse" or "batterer" or "violence between parents" or "violence between partners" or "violence against women" or "marital violence" or "marital abuse" or "husband abuse" or "situational violence" or "abusive relationship" or "dating violence" or "family violence" or "couple" or "couples" or "couple therapy" or [mh "couples therapy"] or "couples therapy" or "couple psychotherapy" or "couples psychotherapy" or "couple counseling" or "Couples counseling" or "Couple counselling" or "Couples counselling" or "Marriage therapy" or "Marriage psychotherapy" or "Marriage counseling" or "Marriage counselling" or [mh "Marital therapy"] or "Marital therapy" or "Marital psychotherapy" or "Marital counseling" or "Marital counselling" or "Conjoint therapy" or [mh "Family therapy"] or "Family therapy") AND ([mh "motivational interviewing"] or "motivational interviewing" or "motivational enhancement therapy" or "Motivational enhancement techniques" or "Motivational enhancement intervention" or "Motivational enhancement interventions" or "Motivational enhancement" or "Motivational intervention" or "Motivational interventions" or "Motivational strategies" or "Motivational technique" or "Motivational techniques" or "Motivational intake" or "Motivational approach" or "Motivational session" or "Motivational style" or "Motivational feedback" or "MI techniques" or "Motivation enhancing intervention" or "Motivation enhancing interventions" or "Motivation enhancing group" or "Motivation enhancing groups" or "Motivation enhancing treatment" or "Motivation enhancing treatments" or "Motivation enhancing strategies" or "Motivating enhancing intervention" or "Motivating enhancing interventions" or "Motivational therapy" or "motivat" or [mh Motivation] or "Motivation") AND ("randomized controlled trial":pt or "controlled clinical trial":pt or "randomized":ab or [mh "Clinical Trial"] or "randomly":ab or "trial":ti)</p>
MEDLINE	<p>(intimate partner violence/ or intimate partner violence.mp. or intimate partner abuse.mp. or intimate partner aggress*.mp. or intimate terrorism.mp. or intimate violence relationship*.mp. or domestic violence/ or domestic violence.mp. or domestic abuse.mp. or domestic violence offend*.mp. or partner violence.mp. or partner abuse.mp. or spouse abuse.mp. or spouse abuse/ or spous' violence.mp. or spous' abuse.mp. or batterer*.mp. or violence between parents.mp. or violence between partners.mp. or violence against women. mp. or marital violence.mp. or marital abuse.mp. or husband abuse.mp. or situational violence.mp. or abusive relationship.mp. or dating violence.mp. or family violence.mp. or couple?.mp. or couples therapy/ or couple? therapy.mp. or couple? psychotherapy.mp. or couple? counseling.mp. or couple? counselling.mp. or marriage therapy.mp. or marriage psychotherapy.mp. or marriage counseling. mp. or marriage counselling.mp. or marital therapy/ or marital therapy.mp. or marital psychotherapy.mp. or marital counseling. mp. or marital counselling.mp. or conjoint therapy.mp. or conjoint psychotherapy.mp. or conjoint counseling.mp. or conjoint counselling. mp. or family therapy/ or family therapy.mp.) and (motivational interviewing.mp. or motivational interviewing/ or motivational enhancement therapy.mp. or motivational enhancement techniques.mp. or motivational enhancement intervention?.mp. or motivational enhancement.mp. or motivational intervention?.mp. or motivational strategies.mp. or motivational technique?.mp. or motivational technique.mp. or motivational approach.mp. or motivational session.mp. or motivational style.mp. or motivational feedback. mp. or MI techniques.mp. or motivation enhancing intervention?.mp. or motivation enhancing group?.mp. or motivation enhancing treatment?.mp. or Motivation enhancing strategies.mp. or motivating enhancing intervention?.mp. or Motivational therapy.mp. or motivat*.mp. or motivation/ or motivation.mp.) and (randomized controlled trial or controlled clinical trial).pt. or randomized.ab. or clinical trial.sh. or randomly.ab. or trial.ti.)</p>
EMBASE	<p>('intimate partner violence' OR 'intimate partner abuse' OR 'intimate partner aggress' OR 'intimate terrorism' OR 'intimate violence relationship' OR 'domestic violence'/exp OR 'domestic violence' OR 'domestic abuse'/exp OR 'domestic abuse' OR 'domestic violence offend' OR 'partner violence'/exp OR 'partner violence' OR 'partner abuse' OR 'spouse abuse' OR 'spous' violence' OR 'spous' abuse' OR 'batterer' OR 'violence between parents' OR 'violence between partners' OR 'violence against women'/exp OR 'violence against women' OR 'marital violence' OR 'marital abuse' OR 'husband abuse' OR 'situational violence' OR 'abusive relationship' OR 'dating violence'/exp OR 'dating violence' OR 'family violence'/exp OR 'couple'/exp OR 'couple' OR 'couples'/exp OR 'couples' OR 'couple therapy'/exp OR 'couple therapy' OR 'couples therapy' OR 'couple psychotherapy' OR 'couples psychotherapy' OR 'couple counseling' OR 'couples counseling' OR 'couple counselling' OR 'couples counselling' OR 'marriage therapy' OR 'marriage psychotherapy' OR 'marriage counseling' OR 'marriage counselling' OR 'marital therapy'/exp OR 'marital therapy' OR 'marital psychotherapy' OR 'marital counseling' OR 'marital counselling' OR 'conjoint therapy' OR 'family therapy'/exp OR 'family therapy') AND ('motivational interviewing'/exp OR 'motivational interviewing' OR 'motivational enhancement therapy'/exp OR 'motivational enhancement therapy' OR 'motivational enhancement techniques' OR 'motivational enhancement intervention' OR 'motivational enhancement interventions' OR 'motivational enhancement' OR 'motivational intervention' OR 'motivational interventions' OR 'motivational strategies' OR 'motivational techniques' OR 'motivational technique' OR 'motivational intake' OR 'motivational approach' OR 'motivational session' OR 'motivational style' OR 'motivational feedback' OR 'mi techniques' OR 'motivation enhancing intervention' OR 'motivation enhancing interventions' OR 'motivation enhancing group' OR 'motivation enhancing groups' OR 'motivation enhancing treatment' OR 'motivation enhancing treatments' OR 'motivation enhancing strategies' OR 'motivating enhancing intervention' OR 'motivating enhancing interventions' OR 'motivat' OR 'motivation'/exp OR 'motivation') AND ([controlled clinical trial]/lim OR [randomized controlled trial]/lim OR 'randomized':ab OR 'clinical trial'/exp OR 'randomly':ab OR 'trial':ti)</p>

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

2. Recerca dels estudis

- Obtindrem un nombre determinat de treballs d'investigació, generalment alt, que s'ha de depurar fins a arribar a una selecció final de treballs que complisquen tots els requisits plantejats prèviament.
- Se sol representar mitjançant un diagrama de flux (*flowchart*).

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

---

3. Codificació dels estudis

És habitual que els estudis seleccionats presenten resultats heterogenis.

Per a avaluar aquesta heterogeneïtat s'elabora un manual de codificació de les característiques dels estudis o variables que poden estar relacionats amb l'eficàcia dels tractaments.

Basant-se en aquest manual, es crea un protocol de registre de les variables moderadores i s'aplica als estudis seleccionats.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

3. Codificació dels estudis

- Hi ha cinc tipus de variables moderadores:
  - **Variables de tractament:** model teòric de la intervenció (per exemple, conductual, cognitivoconductual, psicodinàmic...), duració i intensitat del programa, existència de manual d'aplicació, participants en la intervenció (només agressors, família...).
  - **Variables dels participants:** edat mitjana de la mostra, distribució per sexe, distribució ètnica, tipus de delictes (agressió sexual, abús sexual, abús a menors...).
  - **Variables del context:** on s'aplica la intervenció (a casa, en alguna associació, a la presó...).
  - **Variables metodològiques:** si hi ha grup de control (actiu o passiu), si hi ha assignació aleatòria, si hi ha doble cec, grandària de la mostra, mortalitat experimental (abandonament de la intervenció), validació o no dels instruments... L'anàlisi d'aquestes variables ens és útil per a saber si hi ha biaixos importants en les estimacions.
  - **Variables extrínseques:** si l'estudi està publicat o no, si hi ha finançament que pugui provocar conflicte d'interessos, la formació i el sexe dels investigadors. En principi no estan relacionades directament amb l'aplicació de la intervenció o la metodologia, però a vegades van associades als resultats.

Table 1. Summary of Trials

Author Country	Recruited Population Sample Size (N) IG vs. CG Mean Age year (SD) (% of men)	% Court referred	Intervention delivery setting /staff	Motivational intervention	Standard intervention	Length of follow-up and period assessed	Outcomes	Results			
			Intervention group/s	Type of motivational strategy delivered	Number of sessions	Control intervention	Number of sessions				
Alexander et al. (2010) USA	N= 528 Adult IPV perpetrators IG: 247 Age 35.61 (9.35) CG: 281 Age 34.61 (9.65) (100%)	96.1%	Community-based domestic violence agency/ Masters-level mental health professionals	Stage of Change Treatment Format (n = 247)	Group therapy. Stage of change treatment format. Integrated MI techniques throughout the intervention	26 total sessions: 14 sessions target experiential change processes stage and 12 sessions focused on behavioral change processes	CBT and gender reeducation group format (n = 281)	26 sessions	Perpetrator post intervention (asked for previous 6-months) and victim 12-months post intervention (asked for previous 6-months)	1. IPV victim and perpetrator self-reports measured by CTS-2	The IG significantly reduced the number of partner's reports of physical (but not psychological) aggression at 12-month follow-up. No difference between groups for participant IPV report
Bahia (2016) USA	N= 72 Adults/ 36 heterosexual couples (50%) one or both partners engaged in alcohol or other drug use within the past three months IG: 36 Age: 23 (2.78) (19%) CG:36 Age: 24.36 (2.96) (81%)	0%	Family center clinic/ Clinical and counselling psychology graduate students	The Relationship Check-Up (n = 36)	MI couple sessions and structural feedback about the relationship	3 total sessions: 1 session semi-structured interview with the couple 1 session video observation 1 feedback session with the couple	Assessment visit (n = 36)	1 session	3-weeks post intervention (asked for previous 24 hours)	1. Psychological IPV victim and self-report measured by MCTS	No significant difference between groups in psychological IPV victim and self-report
Chermack et al. (2017) USA	N= 119 Adult patients in SUD treatment	0%	SUD facility/ master-level therapists trained in social work or psychology	Integrated Violence Prevention Treatment (n	MI-CBT individual sessions and personalized feedback targeting	6 total sessions. Session 1: MI principles.	Psycho-educational individual sessions targeting	6 sessions	6-months post intervention (asked for previous 3-	1. Physical IPV self-report measured by TLFB-AM	Significant reductions between post and pre-intervention for IPV

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

4. Càlcul de la mesura de l'efecte

- A més de registrar les característiques dels estudis, la realització d'una metaanàlisi requereix registrar els resultats numèrics de l'eficàcia del programa.
- Com que els estudis normalment usen instruments d'avaluació diferents, és necessari usar un índex estadístic que siga capaç de comparar-los i posar els resultats d'eficàcia en les mateixes unitats mètriques.
- Aquest índex és la mesura de l'efecte: indicador quantitatiu que mostra el grau en què el tractament ha sigut efectiu.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

4. Càlcul de la mesura de l'efecte

Diversos índexs que depenen del tipus de disseny dels estudis i de la natura de les variables implicades.

El disseny d'investigació més emprat té les característiques següents:

- Participants assignats a dues o més condicions de tractament.
- Assignació a l'atzar (dissenys experimentals) o no aleatòria (dissenys quasi experimentals).
- Mesuraments posteriors, abans i després i, opcionalment, mesuraments de seguiment.

Natura de les variables implicades:

- Mesuraments continus (puntuacions en un test).
- Mesuraments dicotòmics (èxit vs. fracàs del tractament; risc vs. no risc).

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

---

4. Càlcul de la mesura de l'efecte

Els més importants:

Si el disseny és de dues o més condicions de tractament i la variable d'estudi és contínua → índex d

---

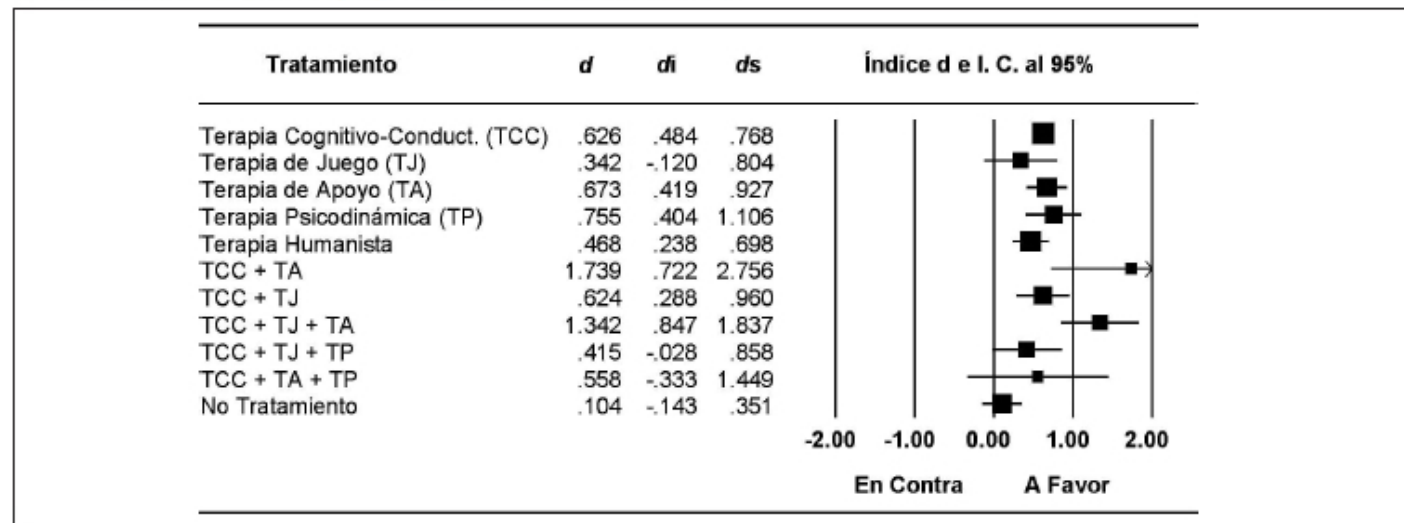
Si el disseny és de dues o més condicions de tractament i la variable d'estudi és dicotòmica → índex de risc (risc relatiu i oportunitat relativa)

Els estudis empírics no solen reportar les mesures de l'efecte. En el procés de metaanàlisi hem de calcular-les.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

Figura 2. Forest plot de los tamaños del efecto medios obtenidos para los diferentes tratamientos psicológicos, y combinaciones de tratamientos, del abuso sexual infantil para la medida global de resultado de eficacia. *d*: índice de cambio medio estandarizado promedio para cada tratamiento. *d_i* y *d_s*: límites confidenciales inferior y superior para el tamaño del efecto medio

5. Anàlisi estadística i interpretació

- Feu un gràfic (diagrama de bosc) on es presenten de forma gràfica i numèrica les mesures de l'efecte individuals obtingudes en cada estudi i l'interval de confiança al 95%.
- Calculeu la mitjana de les mesures de l'efecte obtingudes en els estudis per a obtenir un resultat resum de l'eficàcia global dels tractaments.
- **Problema:** la majoria dels estudis publicats són els que mostren resultats significatius, mentre que els estudis amb resultats no significatius no solen publicar-se → mesura de l'efecte més alta que la realitat.

3. El problema del mesurament de l'efectivitat

6. Publicació de la metaanàlisi

- On quede clar tot el procés que hem explicat.
- Les metaanàlisis publicades són molt útils per als investigadors i són una de les fonts que hem d'usar preferentment per a basar les nostres decisions sobre l'aplicació o no d'un programa i considerar-lo efectiu.

4. Variables i condicions per a valorar l'efectivitat d'un programa

4. Variables i condicions per a valorar l'efectivitat d'un programa

- Amb tot el que hem dit, les característiques **ÒPTIMES** que han de tenir els programes de prevenció i intervenció per a poder validar-ne l'efectivitat són:
  - Mostra representativa.
  - Grup experimental i grup de control equivalent.
  - Selecció aleatòria dels grups sempre que siga possible.
  - Doble cec: ni els participants ni els qui fan la intervenció han de saber que formen part d'un experiment.
  - Mesurar els indicadors del programa abans i després de la intervenció i fer-ne un seguiment si és possible.
  - Control de variables extrínseques que poden influir-hi.
  - Càlcul de la mesura de l'efecte.
  - Usar indicadors i mesures validats empíricament.

Com que l'objectiu és avaluar l'eficàcia dels programes específics de tractament, tal com es duen a terme en realitat a les presons catalanes, la mostra ha de ser prou àmplia perquè es pugui controlar tota una sèrie de variables estranyes. Per aquesta raó, el disseny experimental, tot i fer l'esforç per mantenir un nivell adequat de validesa interna, no oblida la validesa externa.

Aquest estudi, respecte dels revisats, tal com es detallarà més avant, presenta les millores metodològiques següents:

- a) Disposa d'una mostra àmplia i representativa de la situació de la realitat dels interns que participen en els programes específics de tractament.
- b) Inclou un grup de control equivalent per a la comparació dels resultats en la variable múltiple criteri.
- c) Per a cada grup es prenen mesures repetides abans i després del tractament.⁸
- d) Es controla estadísticament una de les amenaces de la validesa interna més important: la maduració dels subjectes. És a dir, tots els canvis produïts, per qualsevol mena de variable estranya i aliena a la del mateix tractament que poden afectar diferencialment els grups durant el període avaluat. Aquest aspecte ens permetrà calcular la dimensió de l'efecte d'aquest factor.
- e) Es compara l'efecte del tractament amb l'efecte de l'evolució del subjecte al llarg del temps. D'aquesta manera es pot analitzar amb més precisió la capacitat del tractament per a produir canvis.
- f) Aprofita el màxim de la informació aportada per aquells interns que han abandonat el programa i no han completat totes les sessions del programa.
- g) S'ha elaborat específicament una eina psicomètrica baremada en població penitenciària amb la finalitat d'avaluar la variable dependent múltiple.
- h) L'avaluació compleix els criteris de doble cec: per a evitar biaixos (com ara l'efecte de característiques de la demanda i l'efecte Rosenthal) d'amenaça a la validesa experimental, els interns no tenen consciència del projecte de recerca abans d'emplenar el qüestionari. Tan sols saben que hi ha avaluacions periòdiques per a conèixer el seu estat psicològic general amb independència de començar o acabar un programa específic de tractament. D'altra banda, l'autor desconeix les puntuacions de les variables dependents fins a l'anàlisi final de les dades.

4. Variables i condicions per a valorar l'efectivitat d'un programa

Variables i condicions que influeixen en l'èxit d'un programa

1. La comunitat on s'insereix el programa.
  2. Característiques dels destinataris del programa.
  3. Característiques dels professionals.
  4. Característiques del programa.
  5. Metes, objectius generals i específics.
  6. Interacció de totes les variables.
-

4. Variables i condicions per a valorar l'efectivitat d'un programa

Variables i condicions que influeixen en l'èxit d'un programa

1. La comunitat en què s'insereix el programa: condicions sociolaborals, estructurals i politicoeconòmiques (desocupació, fases del cicle econòmic, rebuig ciutadà...).
2. Característiques dels destinataris del programa: factors de risc, necessitats dels rehabilitats i la seua responsivitat (competències, interessos i estils d'aprenentatge).
3. Característiques dels professionals: qualificació, experiència i compromís.
4. Característiques del programa: implementació i execució (terminis, intensitat, pressupost...).
5. Metes, objectius generals i específics.
6. Interacció de totes les variables.

5. Requisits que han de complir
els programes efectius

5. Requisits que han de complir els programes efectius

CARACTERÍSTIQUES dels programes més efectius

- **Ross (1990): metaanàlisi realitzada sobre 46 programes de rehabilitació.**
- **Parteixen d'un model conceptual sòlid** (els més efectius són els d'orientació cognitivoconductual).
- **Multifacètics.**
- **Dirigits a millorar factors personals criminògens.**
  - Faltad'empatia, solució de problemes, autocontrol, hàbits socials, consum de substàncies i actituds antisocials...
- **Tècniques més efectives:** aprenentatge vicari (observació de models positius) i joc de rols.

5. Requisits que han de complir els programes efectius

CONDICIONS perquè reduïsquen la reincidència

- **Andrews et al. (1990): metaanàlisi**
  - Els serveis s'han d'oferir als reclusos de més risc.
  - Les variables criminològiques (associació delictiva, actituds prodelictives, drogues, personalitat antisocial, habilitats per a resoldre problemes) s'han d'identificar de manera clara.
- El programa ha d'adequar-se a les necessitats dels reclusos i ser sensible als estils d'aprenentatge de cada subjecte.

5. Requisits que han de complir els programes efectius

No es tracta de descobrir si algun programa funciona, sinó com i per a qui funciona.

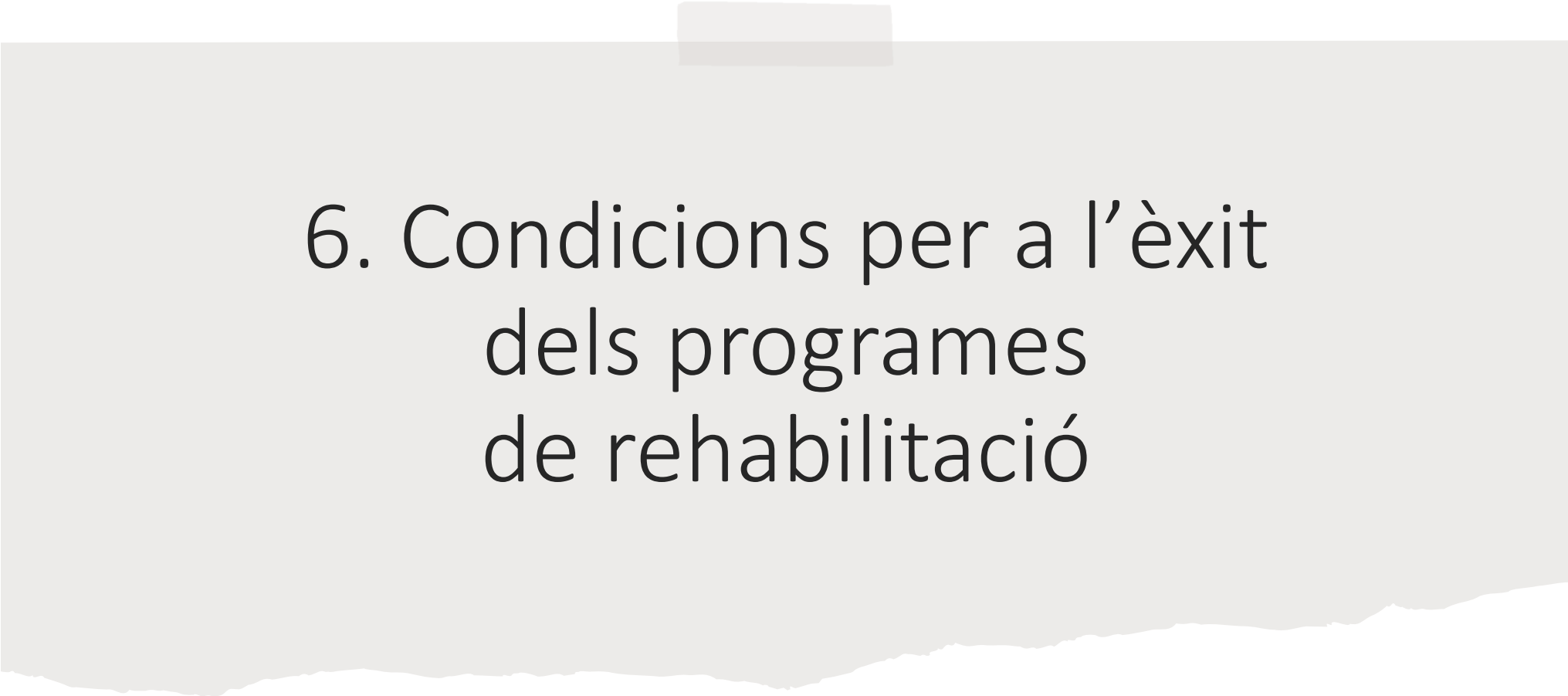
D'aquesta manera, s'ha postulat que els programes de rehabilitació efectius són aquells que aconsegueixen combinar plans d'actuació concrets amb les necessitats, les circumstàncies i els estils d'aprenentatge dels reclusos.

Si els programes han sigut degudament dissenyats i implementats, proporcionen diversos avantatges (Meras et al., 2002).

5. Requisits que han de complir els programes efectius

AVANTATGES que proporcionen els programes

- Estabilitat i ordre a la presó.
- Enriqueixen l'oci útil dels reclusos.
- Redueixen l'estrès carcerari.
- Milloren les condicions de vida del reclús i les seues famílies.
- Els ajuden a reinserir-se.
- Redueixen les activitats delictives posteriors.

6. Condicions per a l'èxit dels programes de rehabilitació

6. Condicions per a l'èxit dels programes

Oferta àmplia: oferta programàtica integral.

Personalització/adequació: dirigits a les necessitats específiques de cada individu.

Selecció: bon sistema de classificació i selecció de participants.

Disseny i avaluació: rigorosament avaluats de forma sistemàtica.

Qualificació: personal capacitat i format.

Continuïtat: estabilitat en el temps.

6. Condicions per a l'èxit dels programes

Exemples de programes reeixits (comparació de Williamson, 2007)

1. Programes laborals

- Faenes agrícoles i serveis de manteniment de l'establiment penitenciari (neteja, menjar, bugaderia).
- *Presons industrials*: diverses empreses encarreguen als presos la manufactura d'algun producte i béns o la prestació de serveis (telemàrqueting, ensobrament...).

2. Programes educatius

- Programes d'educació bàsica i secundària.
- Programes d'aprenentatge vocacional i FP perquè aprenguen habilitats i destreses laborals.

3. Programes dirigits a poblacions recluses especials (drogoaddictes i alcohòlics)

- Programes residencials: els interns tractats viuen aïllats dels altres reclusos i els ofereixen assistència psicològica individual, grups terapèutics i activitats recreatives.
- Programes no residencials.

6. Condicions per a l'èxit dels programes

Exemples de programes reeixits (comparació de Williamson, 2007)

4. Comunitats terapèutiques

- Proporcionen al reclus ajuda i incentius perquè canvie d'actitud i de conducta .

5. Estratègies actives per a reduir el nivell de consum de drogues a les presons

- Test de drogues.
- Millora de la seguretat de perímetres dels recintes.
- Millora de la vigilància en les visites.

6. Programes d'atenció psicològica individualitzada

- Teràpia cognitivoconductual.
- Teràpia familiar i grups terapèutics.

7. Desenvolupament d'una visió més àmplia de la prevenció terciària i de la reducció de la reincidència

- La rehabilitació no finalitza en eixir de la presó.
- És necessari acompanyar el reclus quan recupera la llibertat.
- Cobren rellevància els programes de reinserció destinats a crear nexes amb agents socials (empreses, institucions..) que ajuden i orienten l'exreclus en la recerca de feina, habitatge, en la continuació dels estudis, etc.